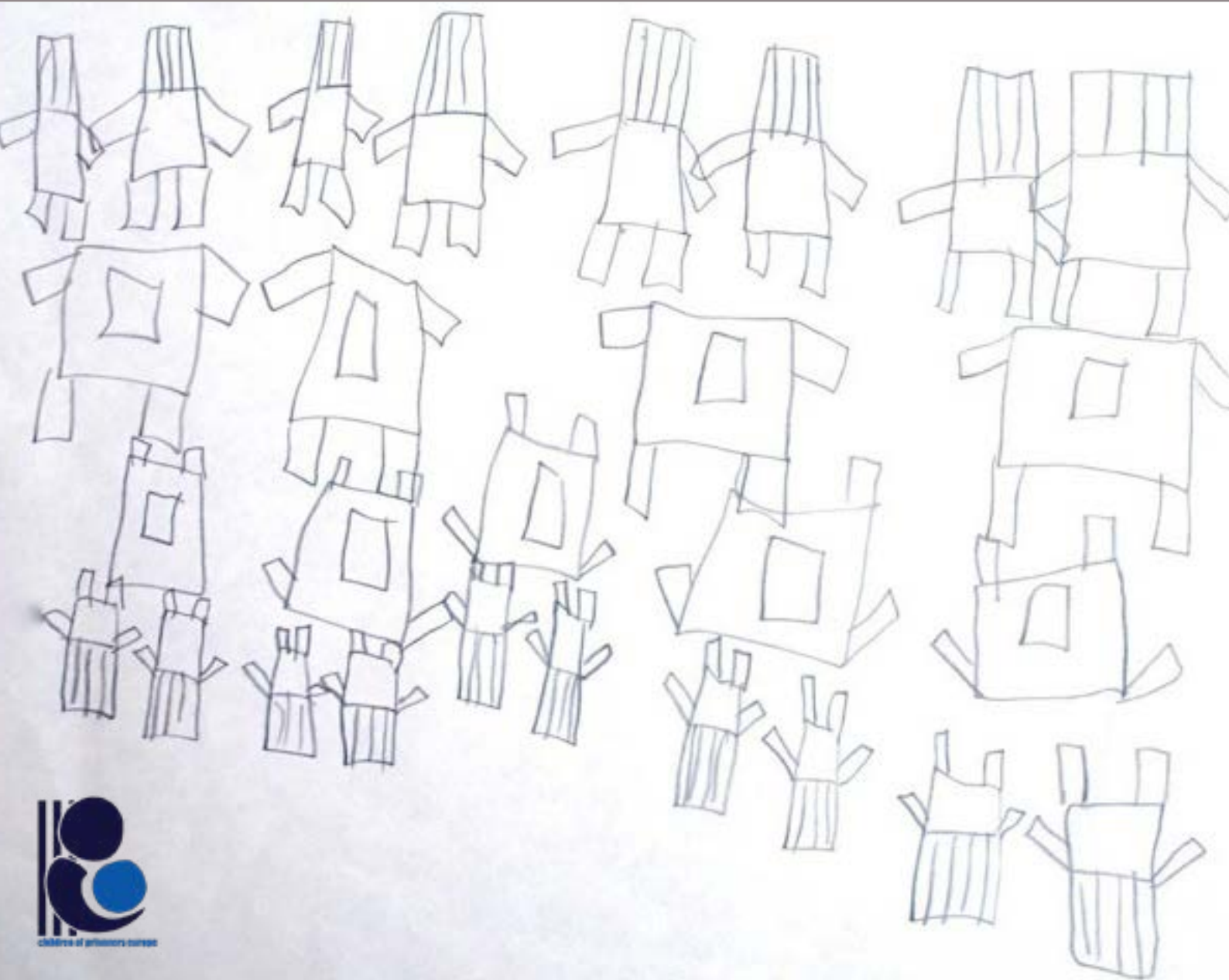

Europski časopis o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru

Razvoj plana o pravima djece

Uvodna napomena direktorice

Europska inicijativa za djecu zatvorenika: mogućnosti promjene

Europska inicijativa koja djeluje u korist djece čiji su roditelji zatvorenici (engl. Children of Prisoners Europe - COPE), u suradnji s drugim organizacijama koje razmišljaju na isti način, već se gotovo dva desetljeća bavi pitanjem definiranja prava djece zatvorenika u cilju većeg osvještavanja donositelja politika i javnog suosjećanja — identificiranjem problema; isticanjem prava djece; naglašavanjem predloženih rješenja i strategija; i upućivanjem „poziva za rješavanje problema“ kako bi se pokrenule kolektivne akcije diljem Europe i šire. Kao rezultat tih dugoročnih kolektivnih napora, raste svijest o postojanju ove skupine djece i o njihovim pravima. Sljedeći je korak da se ta svijest odrazi i putem ugovora, konvencija, rezolucija i organizacija; a u odnosu na to ostvaren je važan napredak. Europska komisija (Opća uprava za pravosuđe) i UNICEF sada uključuju djecu zatvorenika u svoje popise ranjivih skupina djece, a nedavna rezolucija Europskog parlamenta posebno priznaje skupinu djece čiji su roditelji na izdržavanju zatvorske kazne.

Kao što je istaknulo nekoliko suradnika u ovom posebnom izdanju časopisa, dužnost je civilnog društva nastaviti rad na području prava djece kako bi se nadalje podigla svijest o tim problemima putem isticanja specifičnih potreba ove skupine djece i kako bi se pomoglo u razvoju konkretnih prava i politika, na nacionalnim razinama i na razini Europe, u cilju zaštite prava te djece i zadovoljavanja njihovih potreba. Pred nama su razni izazovi. Politike i zakoni o kaznenom pravosuđu u državama članicama EU-a općenito ne sadrže perspektivu prava djece čiji su roditelji na izdržavanju zatvorske kazne; većina državnih politika koje se odnose na djecu ne rješavaju probleme povezane s pravima i potrebama djece čiji su roditelji u zatvoru. To rezultira značajnim propustom u navedenim politikama. Ipak, pojava novih mehanizama i mogućnosti zagovaranja pružaju nadu onima koji žele unaprijediti prava djece i provesti apstraktne principe kroz učinkovite i konkretne mjere. Dok se od Lisabonskog ugovora ispituje razvoj prava djece čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu, naši suradnici naglašavaju mogućnosti promjene, načine na koje civilno društvo može zajedno surađivati po tom pitanju: kroz razvoj sustava za zaštitu prava djece, uporabu postupovnih jamstava, nove žalbene mehanizme i jačanje pravne znanosti, nove mogućnosti zagovaranja prava djece - uz naglašavanje da se prava djeteta moraju uzeti u obzir prilikom utvrđivanja prava roditelja zatvorenika u odnosu na premještaj u drugu državu članicu, npr. u svrhu socijalne rehabilitacije zatvorenika. COPE shvaća kompleksnost tih sfera djelovanja i potrebu za napretkom putem dobro promišljenih mjera. Prava djece zatvorenika dio su problematike u kojoj se isprepliću prava država članica i prava odraslih. Prava djece trebaju se ostvariti zajedno s drugim navedenim pravima. No, ono što je zaista ključno je suradnja u razvoju sustava u okviru kojih bi provedba tih prava istinski zadovoljila potrebe svakog pojedinog djeteta.

Liz Ayre
direktorica

Europska inicijativa za djecu zatvorenika (COPE)

Children of Prisoners Europe

Europski časopis o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru
Razvoj plana o pravima djece

Proljeće 2015

Urednica
Hannah Lynn

Children of Prisoners Europe (COPE) paneuropska je mreža neprofitnih organizacija koje djeluju u ime djece odvojene od roditelja na izdržavanju zatvorske kazne. Mreža potiče inovativne perspektive i prakse u cilju osiguravanja da djeca čiji su roditelji na izdržavanju zatvorske kazne u potpunosti imaju prava koja im pripadaju u skladu s UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta i Poveljom EU-a o temeljnim pravima, kao i poduzimanje mjera u svrhu omogućivanja dobrobiti i razvoja te djece.

Europski časopis o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru dvogodišnja je publikacija kojoj je cilj proširiti proučavanje pitanja značajnih za djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu i zadovoljiti rastuće potrebe u odnosu na razvoj, provedbu i prakticiranje prava, politika i praksi za promicanje njihove dobrobiti. U svrhu poticanja novih perspektiva za djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu, časopis objavljuje članke eminentnih znanstvenika i stručnjaka na području prava djece, dobrobiti djece, kaznenog i društvenog prava, psihologije, kaznenih pitanja i drugih disciplina; iako objavljeni članci ne predstavljaju nužno mišljenja inicijative COPE. Odabrani članci pregledani su od strane urednika, ali nisu recenzirani. Urednik se zalaže za obrazloženu ideološku različitost i podržava prijedloge povezane s posebnim problemima i doprinosima.

Savjetnici urednika

Liz Ayre
Kate Philbrick

Obrt za prevoditeljske usluge "SLAVIC"

Children of Prisoners Europe zahvalna je na dugogodišnjoj podršci Fondacije Bernard van Leer koja je omogućila izdavanje ovog časopisa.

Children of Prisoners Europe neprofitna je organizacija registrirana u Francuskoj u skladu s francuskim Zakonom o udrugama iz 1901. godine.

SIRET : 437 527 013 00019

Europski časopis o pravima djece
čiji su roditelji u zatvoru

© 2015

Sadržaj

Europska inicijativa za djecu zatvorenika:
mogućnosti promjene

Liz Ayre 2

Prava djece u Europi nakon Lisabonskog ugovora,
što je s djecom čiji roditelji izdržavaju zatvorsku
kaznu?

Ria Wolleswinkel 4

Uloga (stvarna i potencijalna) EU-a u
unapređivanju prava djece zatvorenika:
perspektiva zakona i politika

Helen Stalford 5

Zaštita djece čiji su roditelji na izdržavanju
zatvorske kazne od nasilja: uloga EU-a

Olivia Lind Haldorsson & Rebecca O'Donnell ... 9

Rastući poticaj planu o pravima djeteta u
Europskoj uniji

Deirdre de Burca 11

Prava djece zatvorenika: ususret boljim
postupovnim jamstvima

Ton Liefwaard 13

Omogućavanje pristupa Odboru za prava djeteta
Ujedinjenih naroda djeci zatvorenika

Laurel Townhead & Rachel Brett 16

Majke u zatvoru: izricanje kazne majkama i prava
djeteta

Rona Epstein 19

Prava djeteta: dugoročne perspektive

Oliver Robertson 22

Stavovi izneseni u ovim člancima ne predstavljaju nužno stavove
Europske inicijative za djecu zatvorenika

Uvod

Prava djece u Europi nakon Lisabonskog ugovora, što je s djecom čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu?

Od stupanja na snagu Lisabonskog ugovora 2009. godine uloga zaštite djece u Europskoj uniji proširila se s obzirom na širok raspon nasilja nad djecom. Djeca zatvorenika od toga mogu imati koristi, iako bi mogao postojati i rizik da ta djeca postanu žrtve umjesto da ih se osnaži u vlastitom razvoju omogućujući im položaj i pravo glasa u kaznenom postupku, čim su njihovi interesi ugroženi. Održavanje osobnih odnosa i kontakata između djece i roditelja vrlo je važno, kao i postupovna jamstva da djeca imaju pravo na izražavanje vlastitog mišljenja i da imaju pristup u odnosu na pravne postupke.

Rezultati empirijskih istraživanja, kao što je navedeno u međunarodnoj studiji financiranoj od strane EU-a FP7 „Djeca zatvorenika: intervencije i ublažavanje (mitigacija) u cilju ojačavanja psihičkog zdravlja“ (Projekt o suočavanju sa situacijom) pružaju bolje razumijevanje onoga što je potrebno učiniti u smislu sprečavanja dugotrajne štete, na primjer prilikom podrške roditelju ili skrbniku koji ne izdržava zatvorsku kaznu - uključujući društveno-ekonomsku podršku - i u promicanju iskrene komunikacije s djecom, njihovim najbližim rođacima, vršnjacima i učiteljima na način koji je primjeren određenom uzrastu. Potrebno je naglasiti važnost sustava društvene podrške u odnosu na potrebe te djece.

U skorije je vrijeme Europska unija pokazala sveobuhvatnu kontinuiranu predanost temeljnim pravima djece u svim područjima prava EU-a i donošenju politika. To je postalo sasvim jasno u rezoluciji Europskog parlamenta iz 2014. kojom se obilježila 25. obljetnica Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Ova rezolucija u članku 13. posebno upućuje na djecu zatvorenika, što predstavlja velik napredak ne samo u smislu osviještenosti i vidljivosti, nego i u smislu ostvarivanja pristupa koji se temelji na pravima kako bi se osiguralo poduzimanje konkretnih mjera koje utječu na život te djece, kako na nacionalnim razinama tako i na razini EU-a.

Osim toga, napredak na razini UN-a također je vidljiv u odnosu na pristup koji se temelji na vidljivosti i pravima s obzirom na postupanje s djecom čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu. Od Dana opće rasprave o djeci čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu održane 2011. godine, revizijski Odbor UN-a za prava djeteta uključio je mnoga pitanja o tom problemu, nakon čega je uslijedilo nekoliko preporuka. U dogledno bi vrijeme djeca zatvorenika čak mogla i koristiti postupke pojedinačne tužbe (Treći neobvezni protokol ili OP3) uveden 2014. godine. Trajna podrška nevladinih organizacija kao što su Europska inicijativa za djecu zatvorenika, Akcijska grupa za prava djeteta i Kvekerski ured UN-a bit će ključna za provedbu tih prava na lokalnim i međunarodnim razinama, kao i na razini EU-a.

Ria Wolleswinkel
pročelnica Pravnog fakulteta
Sveučilište u Maastrichtu

bivša predsjednica Europske inicijative za djecu zatvorenika

Uloga (stvarna i potencijalna) EU-a u unapređivanju prava djece zatvorenika: perspektiva zakona i politika

Helen Stalford
direktorica, Europski odjel za prava djece
Sveučilište u Liverpoolu

Europska je unija već neko vrijeme aktivna u razvoju zakona i politika u odnosu na prava djeteta te ulaže u istraživanja i razmjenu znanja povezanih s pravima djeteta i prikuplja usporedne podatke o stanju s obzirom na djecu u raznim kontekstima diljem država članica. Ipak, sve do nedavno prava i dobrobit djece zatvorenika bili su uvelike zanemareni na razini EU-a.¹ Međutim, s obzirom na širenje opsega aktivnosti povezanih s pravima djece u EU (posebice na području kaznenog pravosuđa) i sve vidljiviju dodanu vrijednost supranacionalnih intervencija, pojavljuju se pitanja o ulozi koju bi EU trebala i mogla imati u rješavanju različitih složenih izazova s kojima se suočavaju djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu.

Važno je odmah napomenuti da EU nema opću nadležnost kada je u pitanju određivanje prirode i opsega nacionalnog kaznenog prava ili izricanja kazne. EU ima nadležnost samo kada se takvi problemi protežu izvan nacionalnih granica, kao dio temeljnih ciljeva EU-a u odnosu na unutarnje tržište u cilju osiguravanja uzajamnog priznavanja odluka primjenjivih unutar i izvan granica pojedinih država članica (uključujući sudske odluke u kaznenim stvarima). EU je usvojila poseban zakonski propis - Okvirna odluka 2008/2009 - u odnosu na zatvorenike koji mogu biti podložni premještanju u drugu državu članicu na dovršetak izvršenja zatvorske kazne (u daljnjem tekstu Okvirna odluka o premještanju zatvorenika).² Svrha takvih premještanja

S obzirom na to da se opseg aktivnosti povezanih s pravima djeteta u EU širi i da dodana vrijednost supranacionalnih intervencija postaje sve vidljivija, pojavljuju se pitanja o ulozi koju bi EU mogla imati u rješavanju različitih složenih izazova s kojima se suočavaju djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu.

može biti olakšavanje njihove integracije u društvo ukoliko se zatvorenici vraćaju u svoje matične države. Svrha premještanja može biti i ublažavanje pritiska na zatvorski sustav određene države članice ako, na primjer, u toj državi članici postoji problem pretrpanosti zatvorskih ustanova. Bez obzira na razlog, Okvirna odluka osigurava poštivanje temeljnih prava zatvorenika tijekom postupka izdavanja naloga za premještanje.³

Prilikom razmatranja stvarnog i potencijalnog utjecaja ovog zakona na djecu zatvorenika, potrebno je, prije svega, uvažiti status i učinkovitost Okvirne odluke kao pravnog instrumenta. Također je važno utvrditi prirodu i opseg prava djece u skladu sa zakonodavstvom, ne samo na temelju stvarnog sadržaja, nego i na temelju općenitijeg razvoja u odnosu na prava djece priznata na razini EU-a od usvajanja predmetnog zakonodavstva.

Promjena pravnog statusa Okvirne odluke o premještanju zatvorenika

Okvirna je odluka bila standardni obrazac zakonodavstva EU-a koji utjelovljuje međuvladine sporazume u odnosu na uzajamno priznavanje odluka između nadležnih tijela država članica.

Ti su ugovori usvojeni pod nazivom „stup 3“ EU-a kojim se uređuju svi međuvladini sporazumi na području „policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima“. Razlika između Okvirnih odluka donesenih u okviru stupa tri i ostalog zakonodavstva (direktiva i uredbi) usvojenih u okviru glavnih zakona EU-a - koji su činili stup (stup jedan), je to što ostalo zakonodavstvo u okviru stupa jedan nije imalo istu obvezujuću snagu za države članice i bilo je podložno ograničenom ispitivanju Suda Europske unije ili Europske komisije.

la uzajamnog priznavanja na presude i probacijske odluke s ciljem nadzora probacijskih mjera i alternativnih sankcija donesenu 27. studenoga 2008. (SL L 337, 16.12.2008., str. 102); i Okvirnu odluku Vijeća 2009/829/PUP o primjeni načela uzajamnog priznavanja odluka o mjerama nadzora kao alternative privremenom pritvoru (Europski nalog o mjerama opreza) donesenu 23. listopada 2009. (SL L 294, 11.11.2009., str. 20). Za trenutno stanje u odnosu na Okvirnu odluku 2008/909/PUP pogledajte: <http://www.europris.org/state-of-play-eu-framework-decisions-909-947-829/>

3 Preambula, stavak 13. i članak 3. stavak 4.

1 Paul F. Nemitz, rukovoditelj odgovoran za Temeljna prava i građanstvo EU-a u Općoj upravi za pravna pitanja Europske komisije, posebno je spomenuo djecu zatvorenika u svom plenarnom predavanju na Europskom forumu o pravima djeteta u studenom 2012. Djeca roditelja koji izdržavaju zatvorsku kaznu sada su u EU uvrštena u popis „ranjivih skupina djece“ (od 2013.) i na njih je skrenuta pozornost na web stranici [Europske platforme za ulaganje u djecu](#) (engl. European Platform for Investing in Children - EPIC). U članku 13. Rezolucije Europskog parlamenta o 25-oj obljetnici Konvencije UN-a o pravima djeteta izričito se spominju djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu.

2 Okvirna odluka Vijeća 2008/909/PUP od 27. studenoga 2008. o primjeni načela uzajamnog priznavanja presuda u kaznenim predmetima kojima se izriču kazne zatvora ili mjere koje uključuju oduzimanje slobode s ciljem njihova izvršenja u Europskoj uniji, SL L 327/27. Također pogledajte Okvirnu odluku Vijeća 2008/947/PUP o primjeni načela

Okvirna odluka o premještanju zatvorenika i razvoj plana o pravima djece u EU

Dakle, što sve to znači za djecu na koju se odnosi Okvirna odluka o premještanju zatvorenika? Utjecaj zakonodavstva (pozitivan ili negativan) na djecu nije očigledan i ne postoje nikakvi dokazi da su institucije EU-a tijekom izrade ovog zakonodavstva uzela u obzir prava djece. U stvari, uopće ne postoji eksplicitno upućivanje na prava i dobrobit djece zatvorenika, što znači da ne postoji nikakva eksplicitna obveza o razmatranju utjecaja koji bi određeni nalog za premještanje mogao imati na djecu zatvorenika na koje se ti nalozi odnose. Jedini aspekt Okvirne

Slijedno tome, ako države članice nisu provodile Okvirnu odluku o premještanju zatvorenika, na primjer, Sud Europske unije i Europska komisija imali su ograničene ovlasti za pozivanje istih na ispunjavanje odgovornosti.

Stup tri ukinut je Lisabonskim ugovorom 2009. godine, a sva policijska i pravosudna suradnja u kaznenim stvarima integrirana je u Poglavlje V (članci 82.-89.) glavnog zakonodavnog Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora o funkcioniranju Europske unije (TFEU).⁴ Nakon stupanja na snagu Lisabonskog ugovora 1. prosinca 2009., postojalo je prijelazno razdoblje (koje je isteklo 1. prosinca 2014.) do čijeg isteka su sve Okvirne odluke donesene u okviru starog stupa tri automatski postale podložne nadzoru Suda Europske unije i Europske komisije (članak 10. Protokola 36. Ugovora EU).⁵ To u praksi znači da su države članice⁶ koje još nisu uvrstile Okvirnu odluku o premještanju zatvorenika u svoje nacionalno zakonodavstvo podložne prekršajnim postupcima pred Europskom komisijom koji bi mogli dovesti do financijskih kazni.

⁴ Ugovor o funkcioniranju Europske unije, SL C 115 od 9. svibnja 2008.

⁵ Konsolidirana verzija Ugovora o Europskoj uniji - PROTOKOLI - Protokol (br. 36) o prijelaznim odredbama, SL 115, 09.05.2008. str. 0322 - 0326

⁶ Izvješće Europske komisije za 2014. navodi da 10 država članica još nije provelo Okvirnu odluku o premještanju zatvorenika, unatoč činjenici da je propisani rok za to bio 5. prosinca 2011. Izvješće Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o provedbi, od strane država članica, Okvirnih odluka 2008/909/PUP, 2008/947/PUP i 2009/829/PUP o uzajamnom priznavanju pravosudnih odluka o kaznama zatvora ili mjerama koje uključuju oduzimanje slobode, o probacijskim mjerama i alternativnim sankcijama i o mjerama nadzora kao alternativama privremenom pritvoru. Bruxelles, dana 05.02.2014. god. COM(2014) 57 konačna verzija

odluke koji bi se mogao tumačiti u korist djece je upućivanje na socijalnu rehabilitaciju zatvorenika pri čemu se zahtijeva da države članice uzmu u obzir povezanost obitelji zatvorenika s državom članicom u kojoj se izvršava nalog (stavak 9. preambule). Naime, tu se navodi:

Izvršenje presude u državi koja izvršava nalog treba poboljšati mogućnost socijalne rehabilitacije osuđene osobe. Kako bi se nadležno tijelo države koja izdaje nalog uvjerilo da će izvršenje kazne od strane države koja izvršava nalog olakšati socijalnu rehabilitaciju osuđene osobe, uzima u obzir elemente kao što su, na primjer, povezanost te osobe s državom koja izvršava nalog, činjenicu smatra li osuđena osoba državu koja izvršava nalog mjestom na kojem ta osoba ima obiteljske, jezične, kulturne, društvene i druge veze.

Tu bi se vjerojatno moglo protumačiti da se uzima u obzir ima li zatvorenik ili zatvorenica djecu u državi članici u koju će on ili ona biti premješteni. Zanimljivo je da ne postoji nikakvo izričito spominjanje veza koje bi zatvorenik ili zatvorenica mogli imati s obitelji u državi članici iz koje će se on ili ona premjestiti. Dakle, ako se predlaže nalog kojim se zatvorenik premješta iz države članice A, u kojoj žive njegova ili njezina djeca, u državu članicu B, njegovu ili njezinu zemlju porijekla gdje on ili ona imaju značajne kulturne, društvene i jezične veze, nije jasno hoće li „povezanost“ s državom članicom B nadjačati bilo kakva pitanja povezana sa zaštitom zatvorenikove veze sa svojom djecom ako se njemu ili njoj omogući ostanak u državi članici A.

Nedostatak bilo kakve izričite obveze u Okvirnoj odluci u odnosu na zaštitu zatvorenikovih odnosa sa svojom djecom ne znači nužno da se zakonodavstvo ne može tumačiti na način koji je u skladu s pravima

djeteta. Naime, zaštita prava djeteta na razini EU-a značajno se razvila od donošenja Okvirne odluke. Za to su u velikoj mjeri zaslužna dva važna ustavna razvoja.

Prvi je uvođenje Povelje o temeljnim pravima Europske unije 2000. godine.⁷ Povelja sadrži prvu detaljnu napomenu o pravima djeteta na ustavnoj razini EU-a, uključujući namjenske odredbe o pravima djeteta (članak 24.). Tu se navode tri ključna načela u odnosu na prava djeteta: pravo na slobodno izražavanje mišljenja u skladu s njihovom dobi i zrelošću (članak 24. stavak 1.); **pravo da se prilikom donošenja svih odluka koje se odnose na dijete uzme u obzir dobrobit tog djeteta** (članak 24. stavak 2.); i pravo na redovito održavanje osobnih odnosa i izravnog kontakta s oba roditelja (članak 24. stavak 3.).⁸ Članak 24. stavak 3. nadopunjuje članak 7. Povelje koji odražava članak 8. Europske konvencije o ljudskim pravima iz 1950. godine u kojem se navodi sljedeće: „Svatko ima pravo na poštivanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i komuniciranja.“

Kada se ove odredbe razmatraju zajedno, one podržavaju prava djece na održavanje kontakta sa svojim roditeljima čak i kada su ti roditelji u zatvoru i mogu se koristiti u svrhu sprečavanja bilo kakvih premještaja koji bi omeli praktično realiziranje odnosa između djece i roditelja. Suprotno tome, mogle bi se koristiti i kao podrška za predloženi premještaj ako bi imale učinak da se zatvorenik premjesti na način da bude bliže svojoj djeci. Povelja sada uživa isti pravni status kao i Ugovori EU-a te prilikom provedbe zakona EU-a obvezuje EU i države članice na zaštitu utvrđenih prava, uključujući prava koja se odnose na djecu. Štoviše, Sud Europske unije pokazao je spremnost da se prilikom tumačenja zakona pozove na članke 24. i 7. Povelje kao smjernice.

Drugi važan razvoj u odnosu na prava djeteta u EU koji podupire tumačenje Okvirne odluke, a temelji se na pravima djeteta, je Lisabonski ugovor koji je, kao što je već navedeno, stupio na snagu u prosincu 2009. godine.⁹ Osim prethodno navedenih promjena u odnosu na stup tri, Lisabonski ugovor uključio je „zaštitu prava djeteta“ u opće ciljeve Europske unije (sada potvrđeno u članku 3. stavku 3. Ugovora o Europskoj uniji). Ponovno se napominje da to pruža važne ustavne temelje za općenitiju obvezu

osiguravanja da se prava djeteta ne naruše nikakvim mjerama EU-a.

U strateškom planiranju na razini politike EU-a, posebice tijekom posljednjih pet godina, nastojalo se iskoristiti te nove zakonske ovlasti za rješavanje problema na području prava djece, a koja su najpotrebnija na razini intervencija EU-a. Naime, 2011. godine Komisija je usvojila program Plana EU-a o pravima djeteta¹⁰, utvrđujući ključne prioritete za razvoj zakona i politika koje se odnose na prava djeteta diljem država članica EU-a. Osim toga, Komisija je 2013. godine usvojila novi plan djelovanja za podršku državama članicama u rješavanju problema povezanih sa siromaštvom i društvenom isključenosti kroz niz intervencija (namijenjenih djeci predškolske i osnovnoškolske dobi).¹¹

Nedavno je EU napredovala izvan okvira djelovanja u prioritetnim područjima, a sada su vidljivi i znakovi razvoja sveobuhvatnije, održive predanosti da se prava djeteta integriraju u sva područja zakonodavstva i donošenja politika u EU. To dokazuje rezolucija Europskog parlamenta iz 2014. o 25. obljetnici Konvencije

Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Parlament je u rezoluciji proglasio da su „prava djeteta u središtu politika EU-a“ i pozvao je institucije EU-a i država članica da „poduzmu dodatne mjere za osiguranje poštivanja prava svakog djeteta svugdje, posebno najranjivije djece“.¹² Važno je da se u rezoluciji izravno spominju i djeca zatvorenika. Članak 13. rezolucije:

poziva Komisiju da ocijeni utjecaj mjera pritvaranja i kaznenopravnih sustava na djecu; ističe da su širom EU-a prava djece izravno ugrožena u slučaju djece koja s roditeljima žive u pritvoru; ističe činjenicu da se procjenjuje da je oko 800 000 djece u EU-u svake godine razdvojeno od roditelja koji su u zatvoru, što utječe na prava djece na razne načine.

U istom smislu, Vijeće Europske unije donijelo je Zaključke o promicanju i zaštiti prava djeteta dana 5. prosinca 2014.¹³ Vijeće Europske unije predstavlja glavni kontekst u okviru kojeg se sastaju nacionalni ministri iz svake države članice kako bi usvojili

EU je napredovala izvan okvira djelovanja u prioritetnim područjima, a sada su vidljivi i znakovi razvoja sveobuhvatnije, održive predanosti da se prava djeteta integriraju u sva područja zakonodavstva i donošenja politika u EU.

7 2010 SL C 83/389

8 Zbog naglašavanja važnosti

9 SL C 306 od 17. prosinca 2007.

10 COM/2011/0060 final, 2011.-2014.

11 2013/112/EU Preporuka Komisije, 'Ulaganje u djecu: prekidanje začaranog kruga djece u nepovoljnom položaju', SLJ L 59, 2.3.2013, str. 5.-16.

12 2014/2919(RSP), st. 1.

13 Bruxelles, 17. prosinca 2014., 17016/14

zakone i koordinirali politike.¹⁴ U okviru Vijeća također se koordinira suradnja između sudova i policijskih snaga država članica. Vijeće, kao takvo, ima važnu stratešku i praktičnu funkciju u razvoju i stvarnoj provedbi mjera EU-a koje se odnose na djecu, kako na razini EU-a tako i na nacionalnim razinama. U svojim Zaključcima Vijeće poziva države članice i Komisiju da učinkovitije provode prava djeteta na nacionalnim razinama i izravno navodi potrebu da se:

...nastave naporu u cilju jačanja prava optuženih i osumnjičenih osoba u kaznenim postupcima; ojača zaštita žrtava i ispita jačanje ljudskih prava, osobito djece, u postupcima kako bi se olakšalo izvršenje presuda u obiteljskom zakonu te građanskim i trgovačkim predmetima s prekograničnim implikacijama.¹⁵

Tumačenje Okvirne odluke u smislu prava djeteta: put prema naprijed?

Sve indikacije ukazuju na to da će u budućnosti predanost EU-a u odnosu na integraciju prava djeteta u sve aspekte zakona i donošenja politika rezultirati formalnom integracijskom strategijom.¹⁶ To bi u

14 Vijeće Europske unije nije isto što i Europsko vijeće. U Europskom se vijeću čelnici EU-a sastaju kako bi razmotrili političke prioritete EU-a. Također se ne smije zamijeniti s Vijećem Europe, posebnim sustavom izvan okvira EU-a kojeg čini 47 država članica i koji izvršava mandat eksplicitnih ljudskih prava (u skladu s Europskom konvencijom o ljudskim pravima iz 1950. godine).

15 Radi naglašavanja važnosti, citat se navodi u bilješci 13.

16 Za predloženi model načina na koji bi se to moglo provesti pogledajte 7 koraka integracije prava djeteta koje je razvila

načelu sve mjere EU-a učinilo podložnima procjeni njihove sukladnosti s pravima djeteta, uključujući Okvirnu odluku o premještanju zatvorenika. Do tada, provedba prava djeteta u velikoj mjeri ovisi o spremnosti i sposobnosti onih koji zastupaju djecu - posebice organizacija civilnog društva - da u potpunosti iskoriste postojeće raspoložive pravne mehanizme EU-a, od kojih su neki već sada dostupni kao rezultat promjena koje su stupile na snagu s Lisabonskim ugovorom: procesuiranje prekršajnih postupaka od strane Komisije; parlamentarne peticije; građanske inicijative i uobičajeno lobiranje na razini EU-a i nacionalnim razinama.¹⁷ Sve to predstavlja važne kanale za usmjeravanje pažnje na utjecaj zakona EU-a na djecu zatvorenika, isticanje nedostataka u zakonodavstvu (uključujući Okvirnu odluku) i ispunjavanje odgovornosti država članica u odnosu na provedbu zakona koji su u skladu s pravima i dobrobiti djece.

mreža nevladinih organizacija Eurochild utemeljena u Bruxellesu: 'Rasprava: Integracija prava djeteta u zakonodavstvo EU-a, praktične lekcije iz politika i proračuna', Eurochild, veljača 2014., dostupno na: http://www.eurochild.org/fileadmin/public/02_Events/2014/Mainstreaming_Childrens_Rights_Discussion-paper_Feb2014.pdf o kojoj je raspravljao M. Schuurman, u publikaciji 'Razvoj modela za integraciju prava djeteta u zakonodavstvo i donošenje politika EU-a' te I. Iusmen i H. Stalford (ur.) u EU kao sudionik u provođenju globalnih prava djeteta: pravna, politička i strukturalna dimenzija, Berlin: izdavač Barbara Budrich Publishers.

17 Za detaljniji kritički osvrt na uporabu ovih mehanizama za promicanje prava djeteta pogledajte H. Stalford „Putovi europskog pravosuđa: Može li (i kako) EU omogućiti provedbu prava djeteta?“ u I. Iusmen i H. Stalford (ur.) EU kao sudionik u provođenju globalnih prava djeteta pravna, politička i strukturalna dimenzija, Berlin: izdavač Barbara Budrich Publishers.

Zaštita djece od nasilja čiji su roditelji na izdržavanju zatvorske kazne: uloga EU-a

Olivia Lind Haldorsson
Rebecca O'Donnell
Child Circle
www.childcircle.eu

Dvadeset i pet godina nakon donošenja UN-ove Konvencije o pravima djeteta (UNCRC), djeca su i dalje izložena raznim oblicima nasilja, bilo kao žrtve ili kao svjedoci. Nasilje utječe na djecu iz raznih socijalnih i etničkih skupina, a događa se u raznim okruženjima, uključujući mjesta na kojima bi se djeca trebala osjećati sigurno, kao npr. kod kuće ili u školi. Godine 2006. [u studiji glavnog tajnika UN-a o nasilju nad djecom](#) zaključeno je da su djeca u svim dijelovima svijeta redovno izložena fizičkom, seksualnom i psihološkom nasilju. Ekstremni oblici nasilja uključuju seksualno iskorištavanje i trgovanje djecom, genitalno sakaćenje žena, najgore oblike dječjeg rada i utjecaj oružanih sukoba.

Prava djeteta i integrirano rješavanje problema

UN-ova Konvencija o pravima djeteta sadrži niz odredbi namijenjenih zaštiti djece od svih oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zlouporabe, zanemarivanja ili nemarnog postupanja i zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući seksualno zlostavljanje. Države potpisnice UN-ove Konvencije o pravima djeteta obvezne su poduzeti sve odgovarajuće zakonske, administrativne, socijalne i obrazovne mjere za zaštitu djece od nasilja dok su djeca u skrbištvu svojih roditelja, pravnih zastupnika ili skrbnika. Odbor za prava djeteta (CRC) pružio je smjernice za pomoć i poticaj državama potpisnicama i drugim važnim sudionicima, uključujući regionalne organizacije, u cilju donošenja odgovarajućih mjera u skladu s navodima u članku 19. UN-ove Konvencije o pravima djeteta. Konvencija o pravima djeteta priznaje da su djeca često izložena višestrukim i međusobno povezanim problemima s obzirom na zaštitu, što zahtijeva holističko i integrirano rješavanje takvih problema. Konvencija o pravima djeteta stoga promiče integrirano rješavanje problema koje objedinjuje ključne elemente kao što su zakoni, politike, podaci, odgovarajući resursi, znanje, usluge, koordinacijski mehanizmi, odgovornost i uključenost sudionika u sustav za zaštitu djece. Ovi elementi zajedno tvore sigurno okruženje za *svu* djecu..

Na koji način EU može promicati zaštitu djece

Sve su veća priznanja potencijala EU-a u odnosu na sprečavanje i rješavanje problema povezanih s nasiljem te doprinos sustavima za zaštitu djece. Doista, uloga EU-a na tom području od usvajanja Lisabonskog ugovora postaje sve veća, uključujući dodatne ovlasti za zajedničko djelovanje u okviru EU-a na području kontrole kriminala, na primjer na području seksualnog zlostavljanja djece i trgovine djecom. Mnoge nedavne aktivnosti EU-a trebale bi imati stvaran utjecaj na zaštitu djece od nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i

iskorištavanja, ne samo u Europi nego i šire.

Unutar Europe, iako EU nema opću nadležnost u odnosu na sustave za zaštitu djece (s obzirom da je to u nadležnosti država članica), mjere EU-a pridonose arhitekturnim i individualnim elementima za opsežnije nacionalne sustave za zaštitu djece. Zapravo postoji mnoštvo akcija EU-a koje se bave problemima zaštite djece. To uključuje zakonodavstvo - npr. borbu protiv seksualnog zlostavljanja, iskorištavanja i dječje pornografije te pomoć žrtvama zločina - i sveobuhvatne političke okvire, kao što je [Europska strategija za bolji Internet za djecu](#) i [Akcijski plan za zaštitu maloljetnika bez pratnje](#) (2010.-2014.) (SEC(2010)534).

Na razini EU-a razvijeni su transnacionalni mehanizmi za međudržavnu suradnju u odnosu na djecu koja su od zajedničkog interesa (kao što je EUROPOL-ova radna skupina za identifikaciju žrtava osnovana 2014. s ciljem identifikacije žrtava seksualnog zlostavljanja djece i razvoja mjera povezanih s međunarodnim roditeljskim otmicama djece).

EU također podržava prikupljanje podataka i ciljano istraživanje, kao što su mapiranje politika država članica u svrhu rješavanja problema povezanih s nasiljem nad djecom i studije dječjih iskustava u nacionalnim upravnim i pravnim postupcima. Svake godine EU kroz program DAPHNE financira regionalne projekte koji se odnose na široki raspon problema s obzirom na nasilje nad djecom, uključujući primjerice tiraniziranje, nasilje u obitelji, tjelesno kažnjavanje i seksualno zlostavljanje. Ukratko, EU na razne načine i kroz zajedničke resurse može pomoći jačanju nacionalnih mjera za sprečavanje i rješavanje problema povezanih s nasiljem nad djecom. Predanost EU-a u zaštiti djece od nasilja nedavno je potvrđena [Zaključcima Vijeća i rezolucijom Europskog parlamenta iz 2014. o 25. obljetnici Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta](#), u kojoj se izriječkom spominju djeca čiji su roditelji na izdržavanju zatvorske kazne (članak 13.).

U posljednjih je nekoliko godina na godišnjim forumima o pravima djeteta Europska komisija dosljedno i jasno prepoznala potrebu da se podrže nacionalni sustavi za zaštitu djece. Strategija EU-a za iskorjenjivanje trgovanja ljudima uputila je poziv da se financiraju smjernice o integriranim sustavima za zaštitu djece.

Te su smjernice trenutačno u fazi razvoja u okviru Europske komisije. Javna rasprava održana je 2014. godine uz prikupljanje ulaznih informacija o nacionalnim sustavima za zaštitu djece od dionika širom Europe u cilju skupljanja informacija o

smjernicama. Agencija za temeljna prava nedavno je provela mapiranje nacionalnih sustava za zaštitu djece diljem EU-a.

Ovaj nagli porast važnih aktivnosti pomoći će državama članicama da identificiraju zajedničke izazove i mogućnosti za daljnje akcije i istraživanja, kao i u razvoju prioriteta koji se odnose na akcije koje bi trebalo provesti na razini EU-a. Povećanje svijesti među regionalnim dionicima država članica i nacionalnim dionicima u potencijalnom opsegu mjera EU-a treba osigurati značajan utjecaj istih. To nije lak zadatak, iako se EU nalazi u jedinstvenom položaju da djeluje i kao zaštitnik i kao katalizator za regionalna poboljšanja na području zaštite djece od nasilja.

Uloga EU-a u prevenciji nasilja nad djecom čiji su roditelji na izdržavanju zatvorske kazne

Djeca u Europi čiji su roditelji u zatvoru trebala bi stoga, pod jednakim uvjetima kao i ostale skupine, imati koristi od EU-ovih akcija usmjerenih na prevenciju i rješavanje problema povezanih s nasiljem te od snažne posvećenosti EU-a u odnosu na podržavanje sustava za zaštitu djece. Na živote djece odvojene od roditelja koji izdržavaju zatvorsku kaznu u Europi nasilje može utjecati na mnogo načina, uključujući i mentalne traume, u nekim prilikama i umiješanost u kaznene postupke, ranjivost koja proizlazi iz odvojenosti od roditelja, rizik od tiraniziranja ili nasilnog ponašanja, poteškoće povezane s alternativnim sustavima skrbi i, u ekstremnim slučajevima, rizik od fizičkog i psihičkog nasilja nakon puštanja roditelja iz zatvora. U mnogim slučajevima djeca mogu biti izložena višestrukim problemima koji

su međusobno povezani, primjerice odvojenost, nasilno ponašanje i neodgovarajuća skrb.

EU na razne načine i kroz prethodno navedene zajedničke resurse na konkretan način pridonosi jačanju nacionalnih mjera za sprečavanje i rješavanje problema povezanih s nasiljem nad djecom. Aktivnosti EU-a već su usmjerene na razne skupine djece pogođene navedenim vrstama nasilja i to na način da se sve više uzima u obzir najbolji interes djeteta, pravo na sudjelovanje i pravo na nediskriminaciju.

Djeca čiji roditelji izvršavaju zatvorsku kaznu u Europi trebala bi imati koristi od EU-ovih aktivnosti usmjerenih na prevenciju i rješavanje problema povezanih s nasiljem nad djecom i od snažne posvećenosti EU-a u odnosu na podržavanje sustava za zaštitu djece.

EU se također sve više bavi utvrđivanjem praktičnih mjera podrške koje među sudionicima odgovornima za zaštitu djece promiču pristup temeljen na pravima. To može uključivati službenike za provedbu zakona, odvjetnike te pravosudne i socijalne radnike, učitelje i zdravstvene radnike. Na primjer, sredstva EU-a mogu se dodijeliti u svrhu obuke stručnjaka ili regionalnih projekata koji predmetnim sudionicima pružaju smjernice i praktične alate. Takve mjere EU-a pružaju specifične mogućnosti za senzibilizaciju stručnjaka i skrbnika u odnosu na posebne rizike i specifične ranjivosti

i potrebe djece čiji roditelji izvršavaju zatvorsku kaznu.

Predmetni sudionici u okviru EU-a, države članice i dionici trebaju zajednički surađivati kako bi osigurali da te aktivnosti ostvare svoj potencijal. Na tom složenom i osjetljivom području višestrukih kompetencija i isprepletenih inicijativa, stručnjaci se suočavaju s određenim izazovima. Predstojeće Smjernice EU-a o integriranim sustavima za zaštitu djece omogućit će dobrodošla sredstva za pozitivan razvoj u ovom području.

© Bambinisenzasbarre ONLUS

Rastući poticaj planu o pravima djeteta u Europskoj uniji.

Deirdre de Burca
direktorica humanitarne organizacije
World Vision Brussels

Pokret za promicanje prava djeteta u Europi ušao je u dinamičnu i obećavajuću fazu djelovanja. Izbori za novi Europski parlament (EP) u svibnju 2014. i imenovanje nove Europske komisije u studenom 2014. predstavljaju razne mogućnosti da nevladine organizacije usmjerene na dječja prava, kao što su Europska inicijativa za djecu zatvorenika (COPE) i humanitarna organizacija World Vision, da napreduju s jačim programima povezanim s pravima djeteta ne samo diljem Europe, nego i na globalnoj razini.

Obje navedene nevladine organizacije aktivno sudjeluju u zagovaranju prava na europskoj razini, a svjesne su da je za osiguravanje usvajanja najviših standarda u odnosu na dječja prava, ne samo na razini nekoliko država članica EU-a već i šire, potreban poticaj iz Bruxellesa. Iako je pravna nadležnost za politike povezane s obitelji i djecom još uvijek prvenstveno u odgovornosti država članica EU-a, institucije EU-a imaju snažan mandat da donesu zakone i djeluju na području ljudskih prava, migracija, rada i drugih područja relevantnih za dobrobit djeteta. Dječja prava čine sve važniji dio aktivnosti EU-a povezanih s ljudskim pravima, na unutarnjoj i vanjskoj razini.

Rastući prioritet koji je EU dala pravima djeteta očituje se upućivanjem na djecu u okviru ciljeva iz Lisabonskog ugovora (članak 3. Ugovora o Europskoj uniji) i Povelje o temeljnim pravima (članak 24.). Također se očituje i u raznim okvirnim politikama EU-a razvijenim tijekom proteklog desetljeća, uključujući „Ususret Strategiji EU-a o pravima djeteta“ (2006.), „Smjernice EU-a za promicanje i zaštitu prava djece“ (2007.), „Posebno mjesto za djecu u vanjskom djelovanju EU-a“ (2008.) i „Plan EU-a o pravima djeteta“ (2011.). Sud Europske unije u svojim se presudama također poziva na odredbe UN-ove Konvencije o pravima djeteta, kao što je to bilo u slučaju C 540/03, *Parlament v. Vijeće o pravu na ponovno okupljanje obitelji*.

Nevladine organizacije usmjerene na prava djeteta odigrale su važnu ulogu u Bruxellesu tijekom godina, zalažući se za mnoge novije okvirne politike i zagovarajući prava djeteta u planovima politika EU-a. Akcijska grupa za prava djeteta (engl. Child Rights Action Group - CRAG) glavna je mreža nevladinih organizacija zastupljenih u Bruxellesu koje se usmjeravaju na prava djece. Tijekom posljednjih godina CRAG se najviše usredotočuje na postizanje integracije prava djeteta

u sve vrste djelovanja institucija EU-a, uključujući Europski parlament, Komisiju i Vijeće, kao i Europsku službu za vanjsko djelovanje.

CRAG se s namjerom usmjerio na Europski parlament tijekom posljednje dvije godine zbog približavanja izbora za EP. Njegovi su se članovi okupili kako bi izradili „Manifest prava djeteta“ u kojem se nalazi pregled vizije Europske unije kao globalnog zaštitnika prava djeteta. U manifestu se zahtijeva da Europski parlament osmisli „trajni mehanizam“ s odgovornošću zaštite i promicanja prava djeteta u svim sektorima politika u unutarnjim i vanjskim poslovima EU-a. Zahtijevaju se nove i ambicioznije politike i zakonodavstvo EU-a u odnosu na prava djeteta i potencijalni utjecaj sveg zakonodavstva Parlamenta na djecu - izravan ili neizravan - koji je potrebno pratiti i ocjenjivati.

Manifest također ohrabruje članove Europskog parlamenta da daju svoj potpis u cilju iskazivanja podrške i na taj način postanu „prvi zaštitnici“ prava djeteta. Rezultati izbora za Europski parlament 2014. iznjedrili su devedeset i tri odabrana „zaštitnika prava djeteta“. Oni su naknadno formirali međuskupinu za prava djeteta koja se sastoji od članova Europskog parlamenta iz raznih političkih grupacija. Ti članovi predstavljat će kontakt točke za pitanja povezana s pravima djeteta u parlamentarnim odborima čiji su članovi. Ti članovi Europskog parlamenta pravit će sve nove propise, rezolucije i ostalo djelovanje kojim se bave njihovi odbori kako bi osigurali da se mogući utjecaj istih na djecu ispravno procijeni i uzme u obzir. To znači da, na primjer, ako se raspravlja o postupcima izručenja u EU i ako o tome glasa odbor Europskog parlamenta, član Europskog parlamenta koji je kontaktna točka u okviru međuskupine za prava djeteta u tom će odboru usmjeriti pažnju drugih članova Europskog parlamenta na potencijalni utjecaj predložene legislative na prava djece. Radit će na način da se zakoni i propisi izmijene kako bi se osigurala osjetljivost istih u odnosu na djecu.

Međuskupina će organizirati stručne sastanke o raznim temama koje se odnose na program plana o pravima djeteta. Proglasila je svoju namjeru da blisko surađuje s nevladinim organizacijama usmjerenim na prava djeteta i susretljivost u odnosu na potrebe i prioritete tih organizacija. CRAG upravo radi na nadogradnji svoje internetske stranice za Manifest prava djeteta. To će zaštitnicima prava djeteta omogućiti platformu za

U Manifestu prava djeteta zahtijeva se da Europski parlament osmisli „trajni mehanizam“ s odgovornošću zaštite i promicanja prava djeteta u svim sektorima politika u unutarnjim i vanjskim poslovima EU-a.

informiranje javnosti o aktivnostima koje poduzimaju u okviru Europskog parlamenta u cilju promicanja prava djeteta, posebice ranjivih skupina djece.

Organizacija World Vision vjeruje da ako se nova međuskupina pokaže učinkovitom u promicanju integracije prava djeteta u svim sferama djelovanja Europskog parlamenta, možda je u budućnosti moguće i osnivanje samostalnog Odbora Europskog parlamenta koji će razmatrati pitanja povezana s djecom nakon ratifikacije novog Ugovora o EU-u.

Europska je komisija tijekom posljednjih godina također bila aktivna u odnosu na prava djeteta. U Planu o pravima djeteta (2011.) postavljeni su prioriteti EU-a na tom području. Taj plan sadrži jedanaest konkretnih aktivnosti kroz koje EU na učinkovit način može pridonijeti dobrobiti i sigurnosti djece. Nevladine udruge usmjerene na prava djeteta taj će okvir naknadno razviti u snažnu i sveobuhvatnu strategiju za prava djeteta koja obuhvaća kako unutarnje politike tako i vanjsko djelovanje EU-a. Komisija ima koordinatora za prava djeteta u Općoj upravi za pravosuđe i promiče međuagencijsku suradnju s drugim Općim upravama u odnosu na pitanja o pravima djeteta. Komisija je 2013. izdala „Preporuke o ulaganju u djecu“ koje državama članicama pružaju smjernice za sveobuhvatan pristup temeljen na pravima djeteta u odnosu na ulaganje u djecu, što je osobito važno u vrijeme financijskih i proračunskih ograničenja. Jedan od načina na koje Komisija prati i podržava Preporuke uključuje: prikupljanje i širenje inovativnih praksi putem [europske platforme za ulaganje u djecu](#) (engl. European

Platform for Investing in Children - EPIC). Trenutačno se pozornost u okviru ove platforme usmjerava na djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu.

U odnosu na prava djeteta i vanjsko djelovanje EU-a, Europska služba za vanjsko djelovanje (EEAS) trenutačno izrađuje novi Akcijski plan za demokraciju i ljudska prava. Nevladine organizacije usmjerene na prava djeteta nedavno su se koncentrirale na pokušaj utjecanja na EEAS da prava djeteta uvrsti u strateške prioritete u okviru svog novog Akcijskog plana. To bi poboljšalo strateško usmjeravanje i

koherentnost vanjskog djelovanja EU-a te privuklo snažnu podršku javnosti. Određivanje prioriteta prava djeteta (pravo na opstanak i razvoj, zaštitu i sudjelovanje) u vanjskom djelovanju EU-a može omogućiti EU-u da pronađe učinkovitije ulazne točke za suradnju u pitanjima povezanim s ljudskim pravima s partnerskim državama i postavi važne temelje za razvoj kulture ljudskih prava u tim državama.

Ovo je vrijeme zaista uzbudljivo za europske organizacije usmjerene na prava djeteta. Za isticanje i rješavanje situacije marginalizirane i ranjive djece posebice je značajan potencijal nove međuskupine u Europskom parlamentu.

Organizacije usmjerene na prava djeteta moraju ostati aktivne zajedno s članovima Europskog parlamenta kako bi se nastavila promicati prava i interesi djece s kojom rade. Nevladine organizacije moraju konstruktivno nastaviti svoj angažman u odnosu na institucije EU-a kako bi se osiguralo da se kroz njihov značajan utjecaj svugdje poboljša budućnost i dobrobit djece.

Međuskupina je proglasila svoju namjeru da blisko surađuje s nevladinim organizacijama usmjerenim na prava djeteta i bude susretljiva u odnosu na potrebe i prioritete tih organizacija.

Prava djece zatvorenika: ususret boljim postupovnim jamstvima

Prof. Dr. Ton Liefwaard
UNICEF-ov predsjednik za prava
djeteta Sveučilište u Leidenu

U studenome 2014. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (UNCRC) proslavila je 25. obljetnicu. Konvencija UN-a o pravima djeteta, koju je ratificiralo 195 država, u koje još uvijek ne spadaju Južni Sudan i SAD, prepoznaje dijete kao nositelja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Jedno od temeljnih načela je da sva djeca imaju prava utvrđena u ovom instrumentu o ljudskim pravima, bez diskriminacije bilo koje vrste (članak 2. UNCRC-a). Za razliku od Afričke povelje o pravima i dobrobiti djeteta, konvencija UNCRC ne sadrži posebne odredbe o djeci zatvorenika (pogledajte članak 30. Afričke povelje koja se usredotočuje na djecu čije majke izdržavaju zatvorsku kaznu). Međutim, na temelju načela nediskriminacije, posebice zabrane razlikovanja djece na temelju statusa njihovih roditelja (članak 2. stavak 2. UNCRC-a), djeca zatvorenika imaju jednaka prava kao i sva ostala djeca u skladu s UNCRC-om.

Ovaj doprinos usmjerava pažnju na položaj djece zatvorenika iz perspektive prava djeteta. Ovo područje zadire u opća načela UNCRC-a i njihovu važnost za djecu za koju se njihovi roditelji ne mogu skrbiti jer su na izdržavanju zatvorske kazne. Posebna pozornost posvetit će se postupovnim jamstvima za tu djecu, posebice u odnosu na pravo djeteta na izražavanje vlastitog mišljenja u skladu s člankom 12. UNCRC-a i pravo pristupa pravosuđu.

Opća načela UNCRC-a

Postoje četiri odredbe koje, prema Odboru UN-a za prava djeteta¹, predstavljaju opća načela UNCRC-a. Prvo se odnosi na zabranu diskriminacije. Drugo se odnosi na članak 3. stavak 1. UNCRC-a u kojem se definira načelo najboljih interesa djeteta (tj. o najboljim interesima djeteta mora se voditi računa u svim akcijama koje se poduzimaju u svezi s djecom), a treće načelo odnosi se na članak 6. UNCRC-a u kojem se navodi prirodno pravo djeteta na život, opstanak i razvoj. Četvrto ključno načelo odnosi se na pravo na izražavanje vlastitog mišljenja (članak 12. UNCRC-a). UNCRC izričito navodi odgovornost roditelja za odgoj i razvoj djeteta (članak 18. UNCRC-a). Država treba poštivati tu „primarnu odgovornost“ roditelja i pružiti im odgovarajuću pomoć (članak 18. stavak 2. UNCRC-a). Potrebno je naglasiti da je UNCRC razvijen na temelju ideje da djeca imaju pravo na uživanje roditeljske skrbi (članak 7.) i pravo da se ne odvajaju od svojih roditelja (članak 9.).

Načelo najboljeg interesa djeteta ima važnu ulogu ako roditelj izdržava zatvorsku kaznu, čime se narušava pravo djeteta na roditeljsku skrb. U slučaju S v. M (2008.)² Ustavni sud Južne Afrike presudio je da se najbolji interes djeteta mora uzeti u obzir prilikom određivanja kazne zatvora primarnom skrbniku. Iako najbolji interesi djeteta ne nadilaze nužno interese roditelja ili interese društva, u ovom bi se slučaju moglo podrazumijevati da je prednost dana nezatvorskoj kazni umjesto intervenciji kazne zatvora. Nakon ove radikalne presude uslijedile su i druge u odnosu na odluke o jamčevini i izricanju kazne, u kojima je sud zauzeo sličan stav.³ U nedavnom Općem komentaru o članku 30. Afričke povelje o pravima i dobrobiti djeteta Afrički stručni odbor za prava i dobrobit djeteta izjavio je da „se u obzir prvo treba uzeti nezatvorska kazna, i to prije zahtijevanja kazne zatvora i ako se u obzir uzima kazna zatvora, tada treba uzeti u obzir i interese djeteta“. Odbor navodi i da „uzimanje najboljih interesa djeteta u obzir ne podrazumijeva da roditelji ili skrbnici ne mogu biti pritvoreni ili zatvoreni“. Umjesto toga, „države [...] moraju osigurati opremljenost pravosudnih službenika kako bi oni mogli odrediti najbolje interese djeteta u odnosu na težinu kaznenog djela i javnu sigurnost prilikom razmatranja određivanja zatvorske kazne za majku/roditelja“.⁴

Dijete koje je odvojeno od roditelja ima pravo održavati osobne odnose s roditeljima i biti u redovitom neposrednom kontaktu s njima (članak 9. stavak 3. UNCRC-a). Ovo pravo važno je za djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu, a trebalo bi se razlikovati od prava na održavanje odnosa s obitelji ako je djetetu oduzeta sloboda (članak 37. točka (c) UNCRC-a). Kada je odvajanje posljedica, na primjer, pritvora ili zatvora jednog ili oba roditelja, država, u načelu, na zahtjev mora pružiti roditeljima, djetetu ili, ako je potrebno, drugom članu obitelji potrebne obavijesti o boravištu odsutnog člana obitelji (članak 9. stavak 4. UNCRC-a).

Pravo na uživanje roditeljske skrbi i pravo na redoviti kontakt s roditeljima zahtijevaju posebne postupke

² S v. M (Centar za dječje pravo kao Amicus Curiae) 2008 (3) SA 232 (CC).

³ A. Skelton i M. Courtenay, 'Utjecaj prava djeteta na kazneno pravosuđe', SACJ 2012., 1, str. 180-193.; A. Skelton, 'Južna Afrika', u: T. Liefwaard & J.E. Doek (ur.), Parnični postupak o pravima djeteta; UN-ova Konvencija o pravima djeteta u domaćem i međunarodnom pravu, Dordrecht: Springer 2015., str. 13-30.

⁴ Afrički stručni odbor za prava i dobrobit djeteta, Opći komentar o članku 30. Afričke povelje o pravima i dobrobiti djeteta, ACERWC/GC/01 (2013), stavci 37. i 39.

¹ Odbor za prava djeteta, Opći komentar br. 5 (2003.) Opće mjere provedbe Konvencije o pravima djeteta (članci 4., 42. i 44., stavci 6. i 12.), CRC/GC/2003/5.

za posjet djece roditeljima u pritvoru ili zatvoru.¹ To uključuje posebne posjete i odgovarajuće informacije prilagođene djeci u odnosu na vrijeme posjeta i druge načine na koje djeca mogu kontaktirati sa svojim roditeljima. Osim toga, najbolji interesi vrlo male djece mogu zahtijevati da ta djeca žive sa svojim roditeljima u zatvoru, na primjer, ako majka još uvijek doji. To podrazumijeva da država ima posebnu odgovornost u odnosu na tu djecu u smislu osnovnih usluga, primjerice, dječji boravak ako roditelj sudjeluje u zatvorskim aktivnostima (pravilo 36.2), poseban smještaj (pravilo 36.3 Europskih zatvorskih pravila) i redovita procjena potreba i interesa djece.² Europska zatvorska pravila navode da „mala djeca mogu ostati u zatvoru s roditeljem samo kada je to u najboljem interesu određenog djeteta [i da se] s tom djecom neće postupati kao sa zatvorenicama“ (pravilo 36.1).

Postupovna jamstva za djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu: pravo na izražavanje vlastitog mišljenja i pravo na pristup pravosuđu

Pravo na izražavanje vlastitog mišljenja

Članak 12. UNCRC-a propisuje da dijete ima pravo izraziti svoje mišljenje u svim pitanjima koja se odnose na njega ili nju. Budući da zatvaranje roditelja izravno utječe na dijete, pravo na izražavanje vlastitog mišljenja treba se uzeti u obzir prilikom postupka donošenja odluke o zatvorskoj kazni.³ Tu se postavlja pitanje u kojoj se mjeri kazneni postupci, prije i nakon presude, trebaju prilagoditi u odnosu na sudjelovanje djece. UN-ov Odbor za prava djeteta (CRC) zauzeo je stav da se sva djeca trebaju smatrati sposobnim za izražavanje vlastitog mišljenja. U kojoj mjeri bi donositelji odluka, kao što su sudovi, to mišljenje trebali uzeti u obzir ovisi o starosti i zrelosti djeteta, ali donositelji su obvezni objasniti svoje odluke u tom pogledu.⁴ To je posebno važno za stariju i zreliju djecu. Međutim, također je važno da se interesi malog djeteta mogu izraziti, na primjer putem zakonskog zastupnika ili privremenog skrbnika.

1 Pogledajte također: O. Robertson, Kolateralni osuđenici; Djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu: Preporuke i dobre prakse iz UN-ovog Odbora za prava djeteta na dan opće rasprave, Ženeva: Kvekerski ured UN-a, 2012.

2 *Ibid.*

3 C. Boudin, 'Djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu: Ustavno pravo djeteta na obiteljske odnose', Časopis za kazneni zakon i kriminologiju, 2011., svezak 101, br. 1, str 77.-118.

4 Odbor za prava djeteta, Opći komentar br. 12 Pravo djeteta na izražavanje vlastitog mišljenja, CRC/G/GC/12. (2009.)

Može se raspravljati o tome treba li domaće zakonodavstvo pružiti mogućnost djeci da sudjeluju u kaznenom postupku, posebice kada se odlučuje o tome hoće li roditelj dobiti kaznu pritvora. Međutim, kazneni postupci trebaju se prilagoditi kako bi se djeci omogućilo učinkovito sudjelovanje. Odbor za prava djeteta preporučuje integraciju niza uvjeta: postupci u kojima dijete daje izjavu i u kojima sudjeluje moraju biti transparentni i informativni, dobrovoljni, puni poštovanja, relevantni, prilagođeni djetetu⁵, uračunljivi, podržani obukom, sigurni i osjetljivi na rizike te odgovorni.⁶ Djecu se također treba informirati o njihovom pravu da slobodno izraze vlastito mišljenje i o tome kako će se njihovo sudjelovanje odvijati, uključujući informacije o opsegu, svrsi i potencijalnom utjecaju njihovog sudjelovanja. Djeci tijekom pripreme za saslušanje treba pružiti pomoć i podršku. Konačno, djecu treba zaštititi od (nepotrebnog) izlaganja situacijama za koje je vjerojatno da će za njih biti traumatične ili štetne. Jedna od mogućnosti je da se sudska ili druga rasprava provede iza zatvorenih vrata.⁷

Pristup pravosuđu za djecu zatvorenika

Pravo na izražavanje vlastitog mišljenja zauzima središnje mjesto u pravnom statusu djeteta u skladu s UNCRC-om.⁸ Pristup pravosuđu predstavlja još jedan element tog pravnog statusa kojem je posvećena značajna pozornost na međunarodnoj razini. Djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu također trebaju imati pristup pravosuđu u slučaju (navodnih) kršenja svojih prava. Kao i sva druga djeca, djeca zatvorenika trebaju imati „mogućnost da dobiju pravedan i pravovremen pravni lijek u slučaju kršenja njihovih prava, kao što je utvrđeno u međunarodnim normama i standardima“.⁹ U kontekstu roditelja koji izdržavaju zatvorsku kaznu, podsjećamo na pravo na podnošenje pritužbe, slično mehanizmima pritužbi za pritvorenike i zatvorenike (pogledajte, na primjer, pravilo 70 Europskih zatvorskih pravila).

Ako je potrebno, djeca bi trebala imati mogućnost da zatraže pravni lijek protiv odluke uprave institucije koja utječe na njih, na primjer, ako im se uskrati kontakt s roditeljima. Pravni bi se lijekovi trebali

5 Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosudnom sustavu prilagođenom djetetu, 17. studeni 2010.

6 *Ibid.*, stavak 134.

7 CRC/G/GC/12., 2009., nav. dj.

8 *Ibid.*, stavak 1.

9 Izvješće visokog povjerenika UN-a za ljudska prava, Pristup djece pravosuđu, UN Doc. A/ HRC/25/35., (2013), stavak 4.

Načelo najboljeg interesa djeteta ima važnu ulogu ako roditelj izdržava zatvorsku kaznu, čime se narušava pravo djeteta na roditeljsku skrb.

temeljiti na zakonima i omogućiti djeci pristup neovisnom tijelu nadležnom za donošenje pravno obvezujućih odluka. Međutim, treba uzeti u obzir i postupke posredovanja, žalbene mehanizme u nacionalnim institucijama za ljudska prava, kao što je pravobranitelj za djecu, ili službene provedbene postupke pred sudom. Od stupanja na snagu Trećeg neobveznog protokola o postupku komunikacije u travnju 2014., pojedina komunikacija podnesena UN-ovom odboru za prava djeteta također može pružiti pravni lijek, iako su oba službena provedbena postupka pred sudom, kao i međunarodni postupci, često dugotrajni i, stoga, nisu nužno učinkoviti. (Za više informacija o Trećem neobveznom protokolu pogledajte stranice 16.-18.)

Pristup djece zatvorenika pravosuđu trebao bi biti ugrađen u nacionalno statutarno pravo. Mnoge europske države imaju utvrđenu neku vrstu žalbenih mehanizama za zatvorenike, bilo na lokalnoj razini (npr. u određenoj instituciji) ili na regionalnoj ili nacionalnoj razini. Međutim, ti mehanizmi nisu namijenjeni djeci zatvorenika niti su prilagođeni djeci.

Što je još važnije, pristup djece pravosuđu zahtijeva „pravno osnaživanje“ (visoki povjerenik za ljudska prava 2013., stavak 5.), što znači da bi djeca trebala imati pristup relevantnim informacijama (tj. informacijama o postojanju i dostupnosti pravnih lijekova) i trebala bi im biti omogućena pomoć ili podrška prilikom aktiviranja pravnih mehanizama. U tom smislu treba razviti mehanizme koji jamče

pravne i druge usluge, uključujući savjetovanje i konzultacije, obrazovanje, podršku i zastupanje. Te bi usluge trebale biti prilagođene sposobnostima pojedinog djeteta. Mala djeca ili djeca s poteškoćama u tjelesnom i/ili psihičkom razvoju trebaju posebnu dodatnu pomoć. Za vrlo malu djecu moglo bi se uzeti u obzir imenovanje privremenog skrbnika kada su njihovi roditelji na izdržavanju zatvorske kazne, a ne postoji, ili nije dostupan, drugi zakonski zastupnik koji bi takvoj djeci pružio potrebnu pomoć.

Položaj djece čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu stekao je značajnu pozornost u posljednjih desetak godina. Uz podršku nove sudske prakse i regionalno utvrđivanje standarda, mnogo se pažnje usmjerava na najbolje interese te djece i poštivanje njihovog prava na održavanje osobnih odnosa i odnosa s njihovim roditeljima. Okvir prava djeteta, u obliku u kojem postoji danas na internacionalnoj i regionalnim razinama (u Europi i Africi) pruža snažan skup normi i standarda koje holistički treba primijeniti na djecu čiji su roditelji u pritvoru ili zatvoru. To znači da bismo se također trebali usredotočiti na postupovna jamstva, uključujući temeljna prava djeteta na izražavanje vlastitog mišljenja i pristup pravosuđu. Tek će se tada moći realizirati puni potencijal prava djeteta kako bi se uistinu poboljšao položaj djece koja se suočavaju s problemima uzrokovanim time što njihovi roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu.¹⁰

¹⁰ Zahvala gđi. Denise Verkroost na pomoći u pripremi ove publikacije

Iako se sustavi za zaštitu prava djeteta Ujedinjenih naroda (UN) čine složenim i zbunjujućim, a mogu djelovati prilično neodređeno i nedostupno svima, pogotovo djeci, njihova je prvobitna namjena ipak pružanje usluga, podrške i zaštite djeci, uključujući i djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu. Pogotovo su namijenjeni djeci zatvorenika s obzirom na to da ta djeca imaju najmanje mogućnosti da izraze vlastito mišljenje. Stupanje na snagu novog instrumenta, Trećeg neobveznog protokola Konvencije o pravima djeteta, u travnju 2014. osnažilo je sustave za zaštitu djeteta i učinilo ih dostupnijima.

Prava djeteta utječu na sve dijelove UN-ovog mehanizma za ljudska prava. Godišnje rezolucije o pravima djeteta Vijeća za ljudska prava, međuvladinog tijela za ljudska prava, potvrđuju važnost prava djeteta i naglašavaju određene probleme. Rezolucija o pravima djeteta iz 2014. sadrži poseban poziv državama da osiguraju prava djece čiji su roditelji na izdržavanju zatvorske kazne.¹ U Vijeću za ljudska prava ne postoji neovisni stručnjak za opća prava djeteta, ali postoje tematski nositelji mandata za određene države koji se bave pravima djece.²

UN-ova Konvencija o pravima djeteta (UNCRC) predstavlja središnji stup UN-ovih sustava za zaštitu djeteta, a potpisalo ju je više država nego bilo koji drugi ugovor o ljudskim pravima. Za djecu zatvorenika posebno je važno to što UNCRC štiti:

...djecu od svih oblika diskriminacije koji proizlaze iz položaja ili djelovanja njihovih roditelja (članak 2. stavak 2.); njihovo pravo na saslušanje u svakom sudbenom i upravnom postupku koji se na njih odnosi (članak 12. stavak 2.); pravo da se uzme u obzir njihov najbolji interes u svim akcijama koje se poduzimaju u odnosu na njih (članak 3. stavak 1.); njihovo pravo, ako su odvojeni od jednoga ili oba roditelja, da redovito održavaju osobne i neposredne odnose s oba roditelja ako se time ne ugrožava njihova dobrobit (članak 9. stavak 3.).

Ratifikacijom ovog ugovora države se obvezuju na poštivanje prava djeteta na svojem teritoriju, kao i

1 Rezolucija Odbora za ljudska prava o pravima djeteta A/HRC/RES/19/37 od 19. travnja 2012., stavci 67.-68.

2 Na primjer, pravo na obrazovanje osoba u pritvoru, Izvješće posebnog izvjestitelja o pravu na obrazovanje A/HRC/11/8 od 2. travnja 2009.

na praćenje napretka u toj sferi od strane Odbora za prava djeteta (CRC), tijela koje se sastoji od osamnaest neovisnih stručnjaka iz svih regija svijeta. Njihova je uloga da ispituju ispunjavaju li države svoje obveze u odnosu na prava djeteta i daju preporuke u odnosu na neispunjenje tih obveza. Odbor za prava djeteta ispituje redovita izvješća država i održava rasprave s tim državama u cilju podizanja svijesti o problemima i postavljanja relevantnih pitanja. Na kraju tog procesa Odbor za prava djeteta daje preporuke. Članovi Odbora za prava djeteta redovito postavljaju pitanja o pravima djece čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu, a postoji i stalan tijek preporuka – na primjer, preporuka upućena Mađarskoj u rujnu 2014.:

Odbor preporučuje da država stranka poduzme sve potrebne mjere za uspostavu mehanizama za preobrazbu kazni izrečenih trudnicama u alternativne oblike kazne te poduzimanje mjera kako bi se djeci omogućilo da posjete roditelje koji izdržavaju zatvorsku kaznu.³

Novije preporuke sa sjednice Odbora za prava djeteta održane u siječnju 2015. odnose se na djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu u Švicarskoj i Švedskoj, a naglašava potrebu

za olakšavanjem kontakata, uvažavanje načela bliskosti, prikupljanje podataka i zaštitu najboljih interesa djeteta. Za više pojedinosti pogledajte stranice 18.-19. Osim toga, svake godine Odbor za prava djeteta održava Dan opće rasprave kako bi se detaljnije razmotrili problemi i kako bi se čulo mišljenje djece i zagovornika prava širom svijeta. Godine 2014. Odbor za prava djeteta usredotočio se na djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu.⁴

Treći neobvezni protokol Konvencije o pravima djeteta (OP3) podrazumijeva da djeca sada mogu

3 Odbor za prava djeteta, Zaključna razmatranja o kombiniranom trećem, četvrtom i petom periodičnom izvješću Mađarske, koja je Odbor donio na svojoj šezdeset i sedmoj sjednici (1.-19. rujna 2014.), CRC/C/HUN/CO/3-5, stavak 43.

4 O. Robertson, Kolateralni osuđenici: djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu - Preporuke i dobre prakse iz UN-ovog Odbora za prava djeteta na Dan opće rasprave 2011. (Kvekerski ured UN-a, 2012.); Odbor za prava djeteta, [Izvješće i Izvješće s preporukama sastavljenim na Dan opće rasprave o „djeci čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu“](#) (Ujedinjeni narodi, 2011.)

© Bambinisenzasbarre ONLUS

podnijeti slučajeve kršenja prava izravno Odboru za prava djeteta kroz pojedinačne žalbene postupke. Žalbeni mehanizam, koji je u praksi od travnja 2014., nakon desete ratifikacije protokola, omogućuje djeci (i onima koji ih zastupaju) pravo da podnesu svoje slučajeve Odboru za prava djeteta. Odbor će naknadno presuditi je li država prekršila prava djeteta utvrđena u skladu s UNCRC-om.

Kako bi djeca imala pravo pristupa Odboru za prava djeteta, njihova vlada mora ratificirati neobvezni protokol 3. Od desete ratifikacije u travnju 2014. još je pet država ratificiralo taj protokol.⁵ Jedine europske države koje su ga do danas ratificirale su: Albanija, Andora, Belgija, Njemačka, Irska, Crna Gora, Portugal, Slovačka i Španjolska. Treba još mnogo toga učiniti prije nego što sve 194 države stranke ratificiraju protokol, ali poticaj postaje sve veći. Još nije bilo slučajeva, a vjerojatno ih neko vrijeme i neće biti, jer neobvezni protokol 3 pokriva samo događaje koji su se dogodili nakon stupanja istog na snagu u državi koja ga je ratificirala. Osim toga, svatko tko podnese žalbu mora dokazati da je „iscrpio domaće pravne lijekove“, što znači da je upotrijebio sve žalbene mehanizme ili pravne radnje dostupne u svojoj državi. U međuvremenu je korisno razmotriti na koji bi način djeca zatvorenika ili zastupnici te djece mogli upotrijebiti ovaj novi mehanizam. Žalbe ili pritužbe može podnijeti jedno dijete, skupina djece ili osoba koja zastupa jedno ili više djece. S obzirom na primjenu tog principa na položaj djece zatvorenika, mogu se predvidjeti potencijalni slučajevi žalbe, uključujući:

Zatvaranje ili nedostatak odjela namijenjenih majkama i djeci

Slučaj su podnijeli zastupnici dvije bebe rođene u zatvoru u Kanadi koje su morale biti odvojene od svojih majki jer je zatvoren jedini odjel za majke i djecu u toj pokrajini. Vrhovni sud Britanske Kolumbije je 2014. presudio da su zatvaranjem tog objekta prekršena

prava majki i djece te je naredio ponovno otvaranje objekta.⁶ Ako su objekti zatvoreni ili ako ne postoje odjeli za majke i djecu ili ako u njima nema dovoljno slobodnih mjesta, to bi moglo predstavljati osnovu za moguću žalbu u skladu s člankom 9. stavkom 1. i člankom 3. stavkom 1. UNCRC-a u odnosu na pravo da se djeca ne odvajaju od svojih roditelja (osim ako je to u njihovom najboljem interesu) i potrebu da se najbolji interesi djeteta uvijek moraju uzeti u obzir. Moguće je i pozivanje na članak 17. o pravu na zdravstvenu zaštitu s obzirom na dobro dokumentirane zdravstvene prednosti dojenja i fizičkog zbližavanja za novorođenčad.

Zanemarivanje najboljih interesa djeteta prilikom izricanja kazne

Kao što je prethodno navedeno, Odbor za prava djeteta u nekoliko je navrata preporučio da je prilikom izricanja kazne roditeljima potrebno uzeti u obzir i najbolje interese djeteta. Slučaj mogu podnijeti i djeca ili zastupnik djece odvojene od svojih roditelja, a da pritom nisu uzeti u obzir njihovi najbolji interesi u skladu s člankom 9. stavkom 1. i člankom 3. stavkom 1. UNCRC-a. Svaki bi predmet imao jače temelje u slučaju da je moguće dokazati kako je prouzročena šteta, na primjer utjecaj na zdravlje, dobrobit ili obrazovanje djeteta.

Zastrašujuće ili ponižavajuće sigurnosne procedure za djecu

Ako su sigurnosne procedure za posjetitelje ponižavajuće, krše se odredbe članka 37. točke (a). Ako strah od takvih procedura sprečava dijete da posjeti roditelja, može se pozvati na kršenje članka 9. stavka 3. o pravu na održavanje odnosa s roditeljem koji je odvojen od djeteta.

Zabrana posjeta

Ako ne postoji mogućnost posjete pritvorenom roditelja ili ako su posjeti iznimno ograničeni (a isto se ne temelji na individualnoj procjeni najboljih interesa djeteta), može se istražiti žalba u odnosu na članak 9. stavak 3. o pravu na održavanje odnosa s odvojenim roditeljem.

Problemi u odnosu na pristup obrazovanju ili zdravstvenoj zaštiti ili rekreacijskim aktivnostima za djecu koja borave u zatvoru s roditeljem

Djeca koja s roditeljem borave u zatvoru imaju ista prava kao i sva ostala djeca u općoj zajednici. Ako nemaju pristup svim pravima navedenim u UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta, uključujući obrazovanje i najviši mogući standard zdravstvene zaštite, moglo bi se smatrati da država krši svoje obveze prema UNCRC-u. Ako se može dokazati da je pristup ili kvaliteta usluga, u usporedbi s onima

5 Za najnovije pojedinosti o ratifikaciji pogledajte: [Ratifikacije neobveznog protokola 3](#)

6 Inglis v. Britanska Kolumbija (ministar za javnu sigurnost), 2013. BCSC 2309

u općoj zajednici, lošija za djecu koja borave u zatvoru, moglo bi se smatrati da država dodatno krši pravo na nediskriminaciju koja proizlazi iz položaja ili djelovanja roditelja (članak 2. stavak 2.)

Neobvezni protokol 3 Odboru za prava djeteta omogućuje uvid u situacije teškog ili sustavnog kršenja prava djeteta.¹ U drugim ugovornim tijelima s definiranim postupcima uvida vrlo je visok prag za iniciranje takvih postupaka. Međutim, u nekim je situacijama u kojima se teško ili sustavno krše prava djece zatvorenika moguće zadovoljiti kriterije tog praga – na primjer, teška situacija djece koja borave s roditeljima u bolivijskim zatvorima prepunim nasilja.² Prvi korak u povećanju učinkovitosti ovog

1 Neobvezni protokol 3 omogućuje i međunarodne žalbe. Međutim, slične odredbe drugih ugovora nikada nisu korištene.

2 Prikupljanje podataka pripremio je Ured visokog povjerenika UN-a za ljudska prava u skladu s člankom 15. točkom (b) dodatka rezoluciji Odbora za ljudska prava 5/1 i člankom 5. dodatka rezoluciji Vijeća 16/21: Plurinacionalna država Bo-

mehanizma ovisi o poticanju daljnje ratifikacije. Kad država jednom ratificira protokol, idući korak je informiranje javnosti kako bi se osiguralo da djeca i njihovi zastupnici, obitelji i drugi zagovornici prava djeteta budu upoznati s procedurom i načinom na koji se ona može upotrijebiti. Tada sve postaje predmetom preostalih upozorenja za moguće slučajeve kršenja (uzimajući u obzir ograničenje da se kršenje prava moralo dogoditi nakon stupanja na snagu neobveznog protokola 3 ili nakon njegove ratifikacije te da domaći pravni lijekovi u predmetnoj državi moraju biti iscrpljeni).

Neobvezni protokol 3 potencijalno može približiti djelovanje Odbora djeci, uključujući i djecu zatvorenika. Međutim, za postizanje opće dostupnosti potrebna je podrška odgajatelja, aktivista i zastupnika.

livija A/HRC/WG.6/20/BOL/2 od 18. kolovoza 2014., stavak 36.; Sažetak Ureda visokog povjerenika UN-a za ljudska prava u skladu s člankom 15. točkom (c) dodatka rezoluciji Odbora za ljudska prava 5/1 i člankom 5. dodatka rezoluciji Vijeća 16/21: Plurinacionalna država Bolivija A/HRC/ WG.6/20/ BOL/3 od 25. srpnja 2014., stavci 8., 10., 20., 44., 45.

Djeca čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu: Zaključna razmatranja Odbora za prava djeteta (Švedska i Švicarska)

Na sjednici u siječnju 2015. UN-ov Odbor za prava djeteta (CRC) preporučio je aktivnosti za poboljšanje postupanja s djecom zatvorenika u okviru Zaključnih razmatranja o 6 od 11 revidiranih država, uključujući Švedsku i Švicarsku. Članovi Europske inicijative za djecu zatvorenika, organizacije Bryggan Riksorganisation (Švedska) i Relais Enfants Parents Romands (Švicarska), Odboru za prava djeteta dostavile su informacije o pitanjima koje su članovi Odbora postavili državama prije i za vrijeme revizije. To je dovelo do posebnih preporuka.

U slučaju Švedske, Odbor za prava djeteta zaključio je sljedeće:

Odbor cijeni razne mjere koje je država stranka poduzela u cilju olakšavanja održavanja kontakata između djece i njihovih roditelja na izdržavanju zatvorske kazne, uključujući posebne prostore za posjetu u nekoliko zatvora. Međutim, Odbor je zabrinut zbog toga što smatra da „načelo blizine“ predstavlja samo jedan od nekoliko čimbenika koji se moraju uzeti u obzir, a koji može uzrokovati da djeca dugo putuju kako bi posjetila svoje roditelje, s time da neke obitelji ne mogu otići na takva putovanja zbog ograničenih prihoda.

Odbor je također zabrinut jer takva duga putovanja automatski ne predstavljaju opravdanje za produženo trajanje posjeta u nekim zatvorima. Odbor preporučuje da država stranka poduzme sve potrebne mjere kako bi djeci osigurala održavanje osobnih odnosa i izravan kontakt s roditeljima u zatvorima te sustavnu primjenu načela bliskosti. Odbor također poziva državu stranku da nastavi povećavati mogućnosti posjeta u zatvorima na način koji je prilagođen djeci.¹

1 Odbor za prava djeteta, [Zaključna razmatranja o petom periodičnom izvješću Švedske, koja je Odbor donio na svojoj šezdeset i osmoj sjednici \(12.–30. siječnja 2015.\)](#), CRC/C/SWE/CO/4, stavci 34. + 35.

U slučaju Švicarske, Odbor za prava djeteta zaključio je sljedeće:

Pozdravljajući uspostavu odjela u Kantonu Zurich u koje se majke na izdržavanju zatvorske kazne mogu smjestiti zajedno s djecom, Odbor je ipak zabrinut zbog nedostatka podataka o broju i položaju djece čiji su roditelji u zatvoru, kao i informacija [o tome] je li kontinuirani odnos djeteta s roditeljem na izdržavanju zatvorske kazne podržan u dovoljnoj mjeri.

S obzirom na preporuke Odbora na dan opće rasprave o „pravima djece zatvorenika“, Odbor preporučuje da država stranka prikupi tražene podatke i provede studiju o položaju djece čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu u državi stranci u odnosu na osiguravanje održavanja osobnih odnosa između djece i njihovih roditelja, uključujući redovite posjete, odgovarajuće usluge i primjerenu podršku u skladu s člankom 9. Konvencije te da se prilikom svih odluka uzmu u obzir najbolji interesi djeteta.¹

Odboru za prava djeteta podatke može dostaviti svatko. Kvekerski ured Ujedinjenih naroda (QUNO) podržava i potiče sve koji rade sa ili u ime djece čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu da dostave informacije i predložene preporuke.

¹ Odbor za prava djeteta, [Zaključna razmatranja o kombiniranom drugom i četvrtom periodičnom izvješću Švicarske](#), CRC/C/CHE/CO/2-4, stavci 52. + 53.

Majke u zatvoru: izricanje kazne majkama i prava djeteta

Rona Epstein
počasni znanstveni suradnik
Pravni fakultet Coventry

U članku 8. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama (ECHR) navodi se da svatko ima pravo na poštivanje osobnog i obiteljskog života. S obzirom na to da zatvaranje oca ili majke podrazumijeva prisilno odvajanje djeteta od svojih roditelja i stoga utječe na prava djeteta navedena u članku 8., sudovi na kojima se izriču kazne dužni su pribaviti informacije o uzdržavanoj djeci i zatim provesti „balansiranje“ procjene prava iz članka 8. u odnosu na djecu na koju je potencijalno utjecala ozbiljnost kaznenog djela roditelja. Autorica je prethodno provelo istraživanje kako bi istražila u kojoj se mjeri, ako uopće, izvodi potrebno balansiranje na engleskim sudovima i postupaju li sudovi, u tom smislu, u skladu sa Zakonom o ljudskim pravima.¹ Istraživanje je obuhvatilo sedamdeset i pet slučajeva u kojima je kazna pritvora (suspendiranog i neposrednog) izrečena majkama koje skrbe za uzdržavanu djecu.²

¹ R. Epstein, Majke u zatvoru, (2012.), časopis Criminal Law and Justice Weekly, svezak 176., 10 studenog, str. 670.–671., i R. Epstein, Majke u zatvoru: Izricanje kazne majkama i prava djeteta, (2012.) Posebno izdanje: Izvješće o istraživanju, časopis Coventry Law Journal.

² Ovo istraživanje dijelom je financiralo Sveučilište Coventry i dijelom zaklada Oakdale Trust. Autorica je zahvalna na podršci koja je omogućila plaćanje ispisa transkripata na-

Studija je pokazala da nema dokaza da su kazneni sudovi tijekom postupka izricanja presude uzeli u obzir prava djece na koju potencijalno utječe zatvaranje majke iz članka 8. Analiza napomena uz presude sudaca Kraljevskog suda, zajedno s izvješćima Žalbenog suda i spisima sudskih časnika, pokazala je da je praksa u pogledu zahtijevanog balansiranja nedosljedna. „Balansiranje“ je nejasan izraz kojem nedostaje jasno definirani skup procedura. S obzirom na neodređenost pojma, činjenicu da izricatelji kazne imaju značajnu slobodu u smislu općenitog izricanja kazne i nedostatka bilo kakvih smjernica, može se očekivati veliki stupanj nedosljednosti u pravnim stavovima i praksama na tom području.

U nekoliko rijetkih slučajeva u kojima je zatvaranje majke uzrokovalo veliku patnju za malo dijete, podnesena je žalba na kaznu zatvora nakon čega je Žalbeni sud tu kaznu smanjio ili suspendirao. Za veliku većinu majki u zatvoru, žalba na kaznu neće ni biti podnesena. Majke osuđene na kratku zatvorsku kaznu nemaju mogućnost žalbe.

pomena uz presude. Također zahvaljuje organizaciji Žene u zatvoru (eng. Women in Prison) na njihovoj pomoći u omogućivanju realizacije ovog istraživanja.

Utjecaj na djecu

U ovoj su studiji majke u zatvoru prijavile „razorni“ utjecaj na svoju djecu. Jedna je majka napisala da su njezina djeca „izbezumljena“. Druga je izjavila: „Životi moje djece su u rasulu. Moje najstarije dijete od 17 godina jedva savladava najlakše gradivo [...], a moja najmlađa kćer, koja boluje od raka koji je trenutno u fazi remisije, ide u 6. razred.“

Majka trogodišnjeg dječaka napisala je:

Najviše je kažnjena moja obitelj jer je to za njih ogroman teret. Prve riječi koje izgovori moj sin kada se vidimo ili čujemo su „Kad ćeš doći po mene?“ ili „Mama hoću da me odvedeš doma“ i to mi slama srce.

Majka male djece napisala je:

Bila sam jedini skrbnik svoje djece jer su već imali tu nesreću da im je otac u zatvoru. Uvijek sam se brinula o svojoj djeci i bez mene nisu proveli ni jednu noć. [U zatvoru] sam propustila rođendane i prvi dan škole i osjećala sam da emocionalnu dobrobit mog sina nitko nije uzeo u obzir. Moja obitelj je najviše kažnjena jer je na njih pao sav teret. Mislim da je to najviše utjecalo na mog najstarijeg sina jer još uvijek konstantno govori o policiji, zatvorima i o tome kako su mu odveli majku. Trenutačno posjećuje službu za duševno zdravlje djece.

Možda najozbiljniji utjecaji primijećeni su na djetetu majke koja je osuđena na zatvorsku kaznu od samo 90 dana: autističnom sinu Amande Aldous starom 15 godina. Dok je ona bila u zatvoru, za dječaka se brinula njezina kćer. Bila je u osmom mjesecu trudnoće i teško se nosila sa svim obavezama. Njezino je novorođeno dijete imalo malu porođajnu težinu i opstetričar je rekao da je uzrok tomu stres koji je pretrpjela tijekom trudnoće. Dok je njegova majka bila u zatvoru, dječak je odbijao ići u školu, a škola je slala pisma s pritužbama o njegovom ponašanju.

Kada se iz škole vratio kući sakrio bi se u kupaonicu, odbijao izaći i ništa nije želio raditi: samo bi ostajao kod kuće i nije želio razgovarati o situaciji u kojoj se nalazio. Nije nam želio reći kako se osjećao; svaki put kad bismo pokušali razgovarati s njim, samo bi promijenio temu ili bi nas potpuno izbjegavao.

Otkad se njegova majka vratila kući, primijetila je da je uvijek uplašen i nervozan:

Nazvao bi me iz škole samo da provjeri jesam li još uvijek tu. Još uvijek se boji da će mu majka

iznenada opet otići i boji se budućnosti, svega što je pred njim.¹

Ponovno definirana prava djeteta: slučaj R v. Rosie Lee Petherick [2012] EWCA Crim 2214, 3. listopada 2012.

Ova odluka Žalbenog suda snažno je skrenula pažnju na kompleksne probleme u odnosu na prava djeteta iz članka 8. prilikom izricanja kaznene presude.

Rosie Petherick izjasnila se krivom za smrtni slučaj uzrokovan opasnom vožnjom i vožnjom pod utjecajem alkohola. Osuđena je na zatvorsku kaznu u trajanju od četiri godine i devet mjeseci. Jedini je roditelj dvogodišnjem dječaku koji nije imao puno doticaja sa svojim ocem. Žalila se protiv presude. Žalbeni sud smanjio je kaznu na tri godine i deset mjeseci i detaljno objasnio stajalište Suda u odnosu na razmatranje koje je za kaznene sudove obvezno u odnosu na prava djeteta iz članka 8.

s obzirom na potencijalan utjecaj zatvaranja roditelja.

U presudi Žalbenog suda izražen je pristup Suda ispravnom razmatranju prava djeteta iz članka 8. prilikom određivanja kazne roditelju. Kazneni bi sud trebao biti obaviješten o okolnostima u kućanstvu optuženika i ako postoji značajan utjecaj na obiteljski život, pogotovo na djecu, potrebno je razmotriti navedene okolnosti. U slučaju R v. Rosie Lee Petherick Sud je izjavio sljedeće:

[Branitelj je skrenuo pozornost] na činjenicu da su se prava iz članka 8. o obiteljskom životu optuženičinog sina jasno uzela u obzir tijekom kaznenog postupka. (stavak 15.)

Vrhovni sud razmotrio je ispravnost tumačenja članka 8. u odnosu na položaj uzdržavane djece, a ne izravno u izricanju presude, ali u slučajevima u kojima se traži izručenje jednog ili više roditelja. (HH v. zamjenika tužitelja Republike Italije, Genova [2012] UKSC 25.) (stavak 16.)

Prvo, izricanje presude optuženiku neizbježno uključuje ne samo vlastito pravo na obiteljski život iz članka 8., nego i pravo obitelji što uključuje (ali se ne ograničava na) bilo koje uzdržavano dijete ili djecu. Isto će se primjenjivati u slučajevima odraslih osoba u kojima je optuženik ili optuženica skrbnik i ovisno o tome postoji li roditeljska povezanost ili ne. Po samoj definiciji kazna zatvora često ozbiljno ometa obiteljski život ne samo

¹ R. Epstein, I. Masson, I. Wise (2011.) Zatvorska kazna zbog dugovanja: studija slučaja 16(2), časopis za pravo Sveučilišta Coventry.

optuženika, nego i onih s kojima optuženik živi, a često i ostalih ljudi. Čak i bez potencijalno uznemirujućeg utjecaja na djecu ili druge optuženike, obitelj će vjerojatno biti lišena uzdržavatelja, a često se moraju promijeniti i obiteljski dom i škola. Životi se značajno mogu promijeniti pod utjecajem kriminala.

Drugo, pravi pristup svim slučajevima iz članka 8. je postavljanje sljedećih pitanja: A. Upliće li se u obiteljski život? B. Je li to u skladu sa zakonom i postizanjem legitimnog cilja u okviru članka 8. stavka 2.? C. Je li uplitanje razmjerno s obzirom na balansiranje između različitih čimbenika? Ovo je odgovarajući pristup u izricanju kazne i za bilo koju vrstu slučaja koji dovodi u pitanje obiteljski život. U izricanju kazne su, naravno, prva dva pitanja obično jednostavna. Gotovo uvijek će se uplitati u obiteljski život, a to će biti u skladu sa zakonom i legitimnim ciljevima. Treće pitanje već zahtijeva pažljivu prosudbu.

Treće, davno prije postavljanja bilo kojeg pitanja u odnosu na članak 8. ili Zakon o ljudskim pravima, praksa izricanja kazne u Engleskoj i Walesu priznala je da su uzdržavana djeca važan čimbenik u izricanju presude.

Četvrto, proizlazi činjenica da bi kazneni sudovi trebali ispitati na koji će način njihova presuda utjecati na obiteljski život uzdržavane djece. Pitat će se je li razmatrana kazna razmjerna balansiranju zbog takvog utjecaja ili nije, s legitimnim ciljem da se kazna mora odslužiti.

Pogotovo za slučajeve u kojima je teško odrediti kaznu, balansiranju je potrebno posvetiti posebnu pažnju. U takvom slučaju uplitanje u obiteljski život jednog potpuno nevinog djeteta ili više djece ponekad može promijeniti jezičac na vagi, što znači da bi zatvorska kazna koja bi inače bila primjerena zapravo mogla biti neprimjerena. Članak 8. zahtijeva balansiranje na način koji mu omogućuje da predstavlja učinkovito testiranje za određivanje kazne.

Postoji zakonska obveza da u svakom slučaju u kojem postoji rizik da se majci uzdržavanog djeteta odredi zatvorska kazna, tijelo koje izriče kaznu mora pribaviti informacije o uzdržavanoj djeci i zatim procijeniti odnos između prava djeteta iz članka 8. i ozbiljnosti kaznenog djela. Moraju se razviti procedure o načinu na koji će se izvoditi takvo balansiranje. Treba li obvezno artikulirati takve navode u napomenama sudaca i sudskih časnika pri izricanju kazne? Ako ne postoji jasno upućivanje na balansiranje, kako možemo biti sigurni da se balansiranje uopće izvršilo?

U najtežim slučajevima balansiranje će prevagnuti na stranu pritvora. No, u nekim će slučajevima sud obustaviti kaznu zatvora ili odrediti kaznu društveno korisnog rada. Velika većina žena izdržava kaznu zatvora za lakša kaznena djela za koja im se izriču kratke kazne: balansiranje tada treba biti u središtu pozornosti.

Nadopunjena i proširena verzija ovog članka, pod naslovom „Djeca zatvorenika: okolnosti i uloga u svezi s dugoročnim mjerama za sprječavanje kriminala“, bit će dostupna u Helmut Kury i Slawomir Redo (ur.) „Žene i djeca kao žrtve i prijestupnici: pozadina – sprečavanje kriminala – reintegracija: prijedlozi za nadolazeće generacije“ (u tisku).

Provedene studije ukazuju ne samo da održavanje obiteljskih veza može pridonijeti smanjenju vjerojatnosti ponavljanja prijestupa nego i da pozitivna reakcija na okolnosti, unatoč činjenici da je za djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu utvrđena povećana vjerojatnost prijestupa od strane djeteta, mogu pridonijeti dobiti, položaju i postignućima djece. Pomak istraživanja od anegdotalnih iskaza malog obuhvata prema iscrpnim studijama omogućio je dosljedniju dokumentaciju utjecaja na djecu. Također je lakše utvrditi intervencije koje osim što djeci povećavaju pristup pravima i tako im olakšavaju i suočavanje sa situacijom kada roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu, pridonose i smanjenju stope kriminala te time unaprjeđuju i štite prava svih građana u društvu.

Istraživanja pokazuju da (barem u nekim zemljama) roditelj koji izdržava zatvorsku kaznu kod dječaka pridonosi povećanju vjerojatnosti pojavnosti društveno neprihvatljivog ponašanja kasnije u životu.¹ Iako se autor nije susreo s provedenim istraživanjem koje bi utvrdilo imaju li djeca koja se lakše suočavaju sa situacijom kada roditelj izdržava zatvorsku kaznu u usporedbi s djecom koja se teže suočavaju sa situacijom kada roditelj izdržava zatvorsku kaznu smanjen rizik od pojavnosti društveno neprihvatljivog ponašanja, mnogo je vrsta ponašanja (uključujući ljutnju i neizvršavanje vlastitih obveza) i čimbenika (poput nedostatka društvenih odnosa i prethodno osuđivanih roditelja) zabilježenih od strane djece zatvorenika prepoznato kao rizični čimbenik koji predviđa pojavnost društveno neprihvatljivog ponašanja i prijestupa.² Stoga pravovremena podrška djeci zatvorenika može pridonijeti sprečavanju kriminala u budućnosti.

Istraživanja pokazuju da zaštitni čimbenici koji utječu na sposobnost djece da se lakše suočavaju sa situacijom kada roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu uključuju: individualne razlike među djecom, redovito održavanje odnosa s roditeljem koji izdržava zatvorsku kaznu³ u

okružju prilagođenom djeci i intervencije namijenjene održavanju pozitivnog međusobnog odnosa između roditelja i djeteta⁴ te podršku ostalih članova obitelji (osobito skrbnika⁵), vršnjaka i škole⁶. Međunarodna studija financirana od strane EU-a (FP7) „Djeca zatvorenika: intervencije i ublažavanje (mitigacija) u cilju ojačavanja psihičkog zdravlja“ (Projekt o suočavanju sa situacijom 2010.-2012.) o psihičkom zdravlju djece zatvorenika četiri europske države potvrđuje mnoštvo navedenih zaključaka. Za većinu djece koja su sudjelovala u Projektu o suočavanju sa situacijom zabilježen je negativan utjecaj uzrokovan činjenicom da roditelj izdržava zatvorsku kaznu (prema izjavama roditelja/skrbnika 58,6 posto djece obuhvaćene uzorkom od 730 djece suočilo se s lošim posljedicama), a utvrđeni učinci koji su prijavljeni uključuju agresivno ponašanje, poremećaje spavanja i noćne more. U mjerenju psihičkog zdravlja i dobiti djece s pomoću rezultata SDQ-a7, kod približno jedne

(2012.) Rizični i zaštitni čimbenici reintegracije očeva koji su izdržavali zatvorsku kaznu u obitelji. Zaklada Ormiston za djecu i obitelj: Milton.; J. Poehlmann (2005.) Održavanje odnosa djece s majkama koje izdržavaju zatvorsku kaznu, razumijevanje obiteljskih odnosa i simptomi depresije. Časopis za psihologiju obitelji 19(3), str. 350.-357.; J. Murray (2005.) Učinci izvršavanja zatvorske kazne na obitelj i djecu zatvorenika. U: A. Leibling i S. Maruna (ur.) Učinci izvršavanja zatvorske kazne. Izdavačko društvo Willan, Devon.

4 K. Sharratt (2014.) Iskustva djece u održavanju odnosa s roditeljima koji izdržavaju zatvorsku kaznu: usporedba četiri europske zemlje. Europski časopis za kriminologiju 11(6), str. 760.-775.; R.J. Schlafer i J. Poehlmann (2010.) Privrženost i skrb u obiteljima u kojima roditelj izdržava zatvorsku kaznu. Privrženost i ljudski razvoj 12 (4), str. 395.-415.

5 V.H Mackintosh, B. J. Myers i S. S. Kennon (2006.) Djece čije majke izdržavaju zatvorsku kaznu i njihovi skrbnici: čimbenici koji utječu na kvalitetu njihovog odnosa. Časopis za istraživanja djece i obitelji 15(5): 581.-596.; J. Poehlmann (2005.) nav. dj.; C. Wildeman, K. Schnittker i Turney (2012.) Poistovjećivanje s beznađem? Psihičko zdravlje majki s djecom nedavno zatvorenih očeva. Američka sociološka revija 77(2), str. 216.-243.; A.D. Jones i A. E. Wainaina-Woźna (ur.) (2013.) Djeca zatvorenika. Intervencije i ublažavanje (mitigacija) u cilju ojačavanja psihičkog zdravlja. Sveučilište u Huddersfieldu, Ujedinjeno Kraljevstvo.

6 S. Roberts (2012.) Uloga škole u pružanju podrške obiteljima pogođenim održavanjem zatvorske kazne. Obitelji zatvorenika: Škotska.

7 Rezultati upitnika o snagama i poteškoćama (engl. Strength and Difficulties Questionnaire - SDQ) odnose se na Goodmanov (1997.) upitnik snaga i poteškoća koji predstavlja sredstvo praćenja ponašanja za određivanje stavova koji se odnose na ponašanje, koncentraciju, osjećaje i društvene odnose kod djece i mladih osoba. Rezultati upitnika snaga i poteškoća obuhvaćaju pet različitih mjernih ljestvica (hiperaktivnost, emocionalne simptome, poteškoće u ponašanju, poteškoće u odnosu s vršnjacima i ljestvicu društvenih odnosa) koji, kada se zbroje, pružaju ukupni rezultat poteškoća (engl. Total Difficulties Score - TDS). Opće je prihvaćeno da upitnik snaga i poteškoća predstavlja jedno od sredstava za mjerenje psihičkog zdravlja djece.

1 J. Murray i D.P. Farrington (2005.), Roditelji koji izdržavaju zatvorsku kaznu: utjecaj na društveno neprihvatljivo ponašanje i delinkvenciju dječaka kroz životna razdoblja. Časopis za dječju psihologiju i psihijatriju 46(12): 1269.-78.

2 Pogledajte: R. Mortimer (2010.) Rizični čimbenici prijestupništva: razvojni pristup. Neobjavljeno.; A. J. Becroft (2006.) Prijestupničko ponašanje mladih osoba: pridonoseći čimbenici i odgovor sustava. Publikacija simpozija Prijestupničko ponašanje djece i mladih osoba: što djeluje.

3 #F. Lösel, G. Pugh, L. Markson, K. Souza i C. Lanskey

desetine uzorka (na temelju samoprocjene) odnosno jedne četvrtine uzorka (procjena roditelja) uočen je povećan rizik od nastanka poteškoća povezanih s psihičkim zdravljem. Ostale metode ispitivanja utvrdile su da su u usporedbi s paneuropskim prosjekom djeca zatvorenika prijavljivala nižu razinu dobrobiti, pri čemu se najniža razina odnosila na psihičko zdravlje. S druge strane, njihovo je samopoštovanje u Njemačkoj i Rumunjskoj bilo veće od državnog prosjeka.

Uz statističke analize bilježila su se i iskustva djece (prvenstveno s pomoću intervjua). Većinu navedenog već su potvrdila postojeća istraživanja, uključujući istraživanja razdoblja najvećeg stresa i najintenzivnijih osjećaja (uhićenje i razdoblje nakon uhićenja te pojavljivanje pred sudom na kojem se odlučuje o jamčevini ili zatvorskoj kazni), stigma i odgovor na stigmu (uključujući zatvaranje u sebe i nedijeljenje stvarnosti nastalih okolnosti izvan obitelji) te važnost mogućnosti da se roditelj koji izdržava zatvorsku kaznu može često posjećivati u nezastrašujućem okruženju. Studija se na navedeno nadovezuje zaključkom da telefonska komunikacija, kada je moguća, za djecu može biti značajnija od osobnih posjeta, a od posebne je važnosti rano u izvršavanju zatvorske kazne, prije prvog posjeta. Pridonijela je i razumijevanju važnosti utjecaja škole na djecu. Iako je školski uspjeh za polovinu djece pojedine države bio u padu, škola je najčešće predstavljala sljedeću najvažniju instituciju u životu djece i zauzimala prvo mjesto za povjeravanje izvan obitelji.

Sposobnost roditelja/skrbnika koji ne izdržava zatvorsku kaznu da se suoči sa situacijom koju predstavlja izdržavanje zatvorske kazne bio je ključan čimbenik za sposobnost djeteta da se suoči s istom situacijom. Također je utvrđeno da su za odnos djeteta s roditeljem koji izdržava zatvorsku kaznu ključni skrbnici: u okolnostima kada je odnos djeteta s roditeljem koji ne izdržava zatvorsku kaznu i odnos roditelja koji ne izdržava zatvorsku kaznu s roditeljem koji izdržava zatvorsku kaznu bio dobar i odnos je djeteta s roditeljem koji izdržava zatvorsku kaznu bio dobar. Jedan jasan zaključak predstavlja važnost koju djeci predstavljaju jaki, emocionalno sposobni roditelji ili skrbnici, unutar i izvan zatvora. S obzirom na važnost njihove uloge u pomaganju djetetu, čini se da bi dodatna podrška roditelju/skrbniku koji ne izdržava zatvorsku kaznu (uključujući i praktičnu i emocionalnu podršku) predstavljala korist za dijete i pozitivno utjecala na prilagođavanje djeteta. Vanjska podrška namijenjena djeci (od strane vladinih ili nevladinih udruga) često nije

dostupna, a kada je postojala, nije bila pružena u vrijeme kada je djeci bila najviše potrebna.

Jedan odgovor za koji je utvrđeno da je pozitivan u svim državama bio je postojanje otvorene i iskrene komunikacije s djetetom koja je prilagođena dobi djeteta, a koja se odnosi na nastale okolnosti i očekivanja o događanjima koji slijede. To je pomoglo djeci suočiti se sa situacijom. Nadalje, djeca koja su odabrala povjeriti prijateljima da im roditelj izdržava zatvorsku kaznu dobro su napredovala, otvoreni razgovor pomogao je djeci suočiti se s nastalim okolnostima, a roditelji koji su otvoreno razgovarali sa školom primili su suosjećanje drugih. Postojanje povjerenja i brižan odnos između djece i osoblja škole tijekom razgovora o izdržavanju zatvorske kazne roditelja djelovali su kao zaštitni čimbenik protiv nastanka poteškoća u ponašanju. Doista, jedan od ključnih zaključaka Istraživanja o suočavanju sa situacijom ističe važnost koncepta „otpornosti zajednice“ i važnosti sustava društvene podrške, osobito podrške koju škola, učitelji i vršnjaci pružaju djeci.

Opći je zaključak dobiven Istraživanjem o suočavanju sa situacijom da izdržavanje zatvorske kazne roditelja može na djecu negativno djelovati u brojnim područjima, ali da se takav utjecaj može ublažiti formalnom i neformalnom podrškom te intervencijama. Potvrđena je činjenica da za mnogu djecu čiji roditelji izdržavaju zatvorsku kaznu postoje mjerljive zdravstvene posljedice i istaknuta važnost razumijevanja da za djecu najbolje mogućnosti za oporavak od iskustva koje donosi izdržavanje zatvorske kazne roditelja nastaju kada imaju: jake i emocionalno sposobne roditelje, podršku škole, mogućnost dobrog odnosa s roditeljem koji izdržava zatvorsku kaznu, mogućnost sudjelovanja u društvu općenito i kada su njihove potrebe uzete u obzir na svim razinama procesa. Djeca zatvorenika koja nisu počinila nikakav zločin smatraju se sekundarnim ili kolateralnim žrtvama izdržavanja zatvorske kazne i ne smiju trpjeti zbog zločina počinjenih od strane drugih osoba. Sa stajališta pravednosti, treba im pomoći kad se suoče s negativnim posljedicama uzrokovanim tuđim postupcima. Sa stajališta svrsishodnosti, treba im pružiti podršku na način koji će najviše smanjiti vjerojatnost budućeg prijestupa, bilo od strane djeteta ili od strane njihovog roditelja koji izdržava zatvorsku kaznu. No, bez obzira na razlog, uzimanje u obzir potreba djece i podrška djeci zatvorenika najvjerojatnije će predstavljati korist za dijete, za one oko djeteta i društvo u cjelini.

Europski časopis o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru
www.childrenofprisoners.eu

Children of Prisoners Europe neprofitna je organizacija registrirana u Francuskoj u skladu s francuskim Zakonom o udrugama iz 1901. godine.

SIRET : 437 527 013 00019

Ovaj časopis je izrađen uz financijsku potporu Programa za prava, jednakost i građanstvo Europske unije. Za sadržaj je u potpunosti odgovorna organizacija Children of Prisoners Europe, a isti ni na koji način ne odražava stavove Europske komisije.